

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.22.1.2024

Pan
mjr Sławomir Matuszczak
Dyrektor Zakładu Karnego we Wronkach
ul. Partyzantów 1, 64-510 Wronki

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/083 – Bezpieczeństwo funkcjonariuszy Służby Więziennej podczas wykonywania
obowiązków służbowych

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu
ul. Dożynkowa 9H, 61-662 Poznań
tel. 48616556200, lpo@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Karny we Wronkach ¹ , ul. Partyzantów 1, 64-510 Wronki
Kierownik jednostki kontrolowanej	mjr Sławomir Matuszczak, Dyrektor Zakładu Karnego we Wronkach, od 1 września 2023 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: 1. kpt. Mariusz Przybył, Dyrektor Zakładu, od 19 marca 2021 r. 2. ppłk Artur Koczerba, Dyrektor Zakładu, od 20 października 2017 r. ²
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie Zakładu Karnego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. 2. Realizacja przez Zakład Karny zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2024 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie ³ .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Poznaniu
Kontroler	Tomasz Juszkiewicz, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/118/2024 z 6 sierpnia 2024 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej także: Zakład, ZK, Jednostka.

² W stosunku do wszystkich ww. osób sprawujących tę funkcję w okresie objętym kontrolą dalej: Dyrektor.

³ Dalej także: kontrolowany albo badany okres.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2021-2024 (I półrocze) Zakład był prawidłowo przygotowany pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym oraz prawnym do zapewnienia bezpiecznego wykonywania zadań, co sprzyjało osiągnięciu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa podczas realizacji przez funkcjonariuszy ich obowiązków służbowych. W kontrolowanej działalności wystąpiły również nieprawidłowości związane m.in. z naruszeniem przepisów prawa powszechnie oraz wewnętrznie obowiązujących, nie stwierdzono jednak aby bezpośrednio wpłynęły one na stan tego bezpieczeństwa.

Struktura organizacyjna ZK zapewniała podział zadań i współpracę poszczególnych jego komórek w zakresie monitorowania, koordynowania i nadzoru nad działaniami dotyczącymi zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim pracownikom Jednostki. Przyjęty sposób ochrony był prawidłowy, a treść opracowanych instrukcji ochronnych odpowiadała obowiązującym wymogom, z tym że przy ich ustalaniu Zakład nie dysponował wymagany dokumentem rozpoznania. Brak było też procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu oraz wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania. Do przeprowadzonej w Zakładzie modernizacji systemu zabezpieczeń elektronicznych nie zastosowano wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej⁶. Modernizacja ta nie została poprzedzona opracowaniem koncepcji i założeń tego projektu, a elementy rozszerzające jego funkcjonalność nie posiadały certyfikatów poświadczających ich zgodność z obowiązującymi normami. Pomieszczenia wychowawców, terapeutów i psychologów zostały zlokalizowane i wyposażone w sposób przewidziany w uregulowaniach wewnętrznych. Stworzono w ten sposób realne warunki ograniczające zagrożenia bezpieczeństwa funkcjonariuszy SW podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych, m.in. poprzez wyznaczenie stref, w których mogli przebywać osadzeni. W regulacjach wewnętrznych nie ujęto jednak obowiązków osadzonych dotyczących przebywania wyłącznie w oznaczonej strefie oraz konsekwencji naruszenia jej granic. Wszyscy funkcjonariusze i pracownicy Zakładu mający bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności zostali terminowo i zgodnie z regulacjami obowiązującymi w jednostce wyposażeni w indywidualne sygnalizatory antynapadowe i alarmowe, a funkcjonariusze Działu Ochrony ponadto w odpowiednie środki przymusu bezpośredniego. W ZK prawidłowo określano potrzeby w zakresie liczby personelu, a Dyrektor podejmował rzetelne działania w celu zapewnienia takiego stanu kadrowego. W odpowiedzi na występujący w okresie objętym kontrolą wzrost liczby wakatów oraz zwiększenie liczby funkcjonariuszy z najkrótszym stażem, uzupełniano czasowe braki kadrowe funkcjonariuszami z innych jednostek organizacyjnych SW oraz wykorzystywano świadczenie pracy w godzinach nadliczbowych. Dyrektor odpowiednio wywiązał się z obowiązku przeprowadzania systematycznych szkoleń i ćwiczeń przygotowujących funkcjonariuszy do podejmowania stosownych działań w sytuacjach kryzysowych.

Rzetelnie prowadzono nadzór nad realizacją sposobu ochrony, a funkcjonariusze wykonując swoje działania prawidłowo je dokumentowali. Decyzje o doraźnym kierowaniu do zadań ochrony funkcjonariuszy z administracji, wynikające z braków kadrowych, miały charakter incydentalny i nie stanowiły stałego sposobu uzupełniania niedoborów etatowych. Były one podejmowane jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, a do ww.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dalej: Dyrektor Generalny SW.

zadań kierowano określoną kategorię funkcjonariuszy z doświadczeniem w Dziale Ochrony. W ZK prawidłowo i rzetelnie prowadzono postępowania wewnętrzne mające na celu ustalenie okoliczności i przyczyn powstania sytuacji niebezpiecznych i niepożądanych podczas wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Przygotowanie Zakładu Karnego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych
Opis stanu faktycznego	1.1.1. W okresie objętym kontrolą Jednostka była zakładem karnym typu zamkniętego przeznaczonym dla recydywistów penitencjarnych. Zakładem kierował Dyrektor, przy pomocy zastępców (m.in. kierujących oddziałami penitencjarnymi) oraz kierowników innych komórek organizacyjnych, w tym m.in. Działu Penitencjarnego i Działu Ochrony⁸. W Zakładzie funkcjonowały cztery oddziały penitencjarne, a także trzy oddziały terapeutyczne. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym ZK⁹, do zadań oddziałów penitencjarnych należało m.in.: realizowanie ustalonego systemu ochrony i obrony oraz zapewnienie porządku i bezpieczeństwa, wykorzystywanie i użytkowanie technicznych urządzeń i środków przeznaczonych do ochrony i obrony, zapewnienie przestrzegania przepisów w zakresie użycia broni i środków przymusu bezpośredniego oraz organizowanie i prowadzenie szkoleń. Do zakresu działań Działu Ochrony należało organizowanie i podejmowanie działań m.in. w zakresie: – ustalonego sposobu ochrony i obrony oraz zapewnienie porządku i bezpieczeństwa, – zabezpieczenia ochronnego miejsc zatrudnienia osadzonych na terenie jednostki, – konwojowania osadzonych i uzbrojenia, – stanu zabezpieczenia ochronnego jednostki, – ćwiczeń ochronnych, obronnych oraz strzelań szkolnych i zapewnienie uczestnictwa funkcjonariuszy w czynnościach ochronno-obronnych, – szkolenia zawodowego funkcjonariuszy Działu Ochrony, a w zakresie ustalonej problematyki ochronnej i obronnej – dla wszystkich funkcjonariuszy, – szkoleń oraz koordynowanie i nadzór nad sprawami obronnymi całej Jednostki. Dział Ochrony ponadto: planował wyposażenie ZK w urządzenia zabezpieczenia technicznego, sygnalizacji i alarmowania; przygotowywał projekty zarządzeń w sprawach, w których dział był właściwy merytorycznie, w tym także w zakresie porządku wewnętrznego w zakładzie oraz czuwał nad ich aktualizacją; ustalał system alarmowy oraz sprawował nadzór nad jego funkcjonowaniem; użytkował

⁷ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Strukturę organizacyjną ZK tworzyły m.in.: kierownictwo (tj. Dyrektor i jego zastępcy), 12 działów, 4 oddziały penitencjarne, Oddział Zewnętrzny, samodzielne i jednoosobowe stanowiska.

⁹ Określony zarządzeniami Dyrektora: nr 15/2021 z 10 lutego 2021 r., nr 12/2022 z 11 lutego 2022 r. oraz nr 21/2023 z 14 lutego 2023 r., zmienionym jego zarządzeniem nr 66/2023 z 12 czerwca 2023 r.

techniczne urządzenia i środki przeznaczone do ochrony, zapewniał przestrzeganie przepisów w zakresie użycia broni palnej i środków przymusu bezpośredniego.

Dział Kwatermistrzowski m.in. organizował zaopatrzenie funkcjonariuszy w składniki wyposażenia specjalnego. Dział Kadr planował i bilansował potrzeby kadrowe oraz określał potrzeby i koordynował szkolenia pracowników i funkcjonariuszy.

Ponadto, w okresie objętym kontrolą w Zakładzie obowiązywały zarządzenia Dyrektora w sprawie podziału pracy w kierownictwie, które rozdzielały zadania i nadzór nad poszczególnymi jednostkami ZK pomiędzy Dyrektora i jego zastępców.

(akta kontroli str. 10-243)

1.1.2. W ZK obowiązywały regulacje wewnętrzne określające: sposób postępowania na rzecz zapewnienia poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy na służbie, uwzględniający liczbę osadzonych, stan kadry oraz zmiany infrastrukturalne, jak również takie elementy jak rodzaj, skala oraz przewidywany obszar, na którym mogło wystąpić szczególne zagrożenie bezpieczeństwa funkcjonariuszy; warianty postępowania w zależności od przewidywanej sytuacji krytycznej; możliwe działania w celu ograniczenia skali zjawiska; sposób postępowania we współpracy z poszczególnymi komórkami organizacyjnymi oraz instytucjami zewnętrznymi; rekomendacje dla funkcjonariuszy związane ze zwróceniem uwagi na szczególne obszary ryzyka w zakresie ich bezpieczeństwa podczas służby. W jednostce obowiązywały również: instrukcja ochronna¹⁰, zarządzenia Dyrektora ustalające zasady wewnętrzne i aktualizowane instrukcje stanowiskowe¹¹, polecenia Kierownika Działu Ochrony¹².

(akta kontroli str. 163-297, 588-592)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że *w Jednostce nie wprowadzano odrębnych regulacji przewidujących działania na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa o charakterze planistycznym.*

(akta kontroli str. 581)

1.1.3. Dyrektor w całym okresie objętym kontrolą, wywiązał się z obowiązku ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony. Zatwierdzał rozkład służby Działu Ochrony¹³, instrukcje stanowiskowe oraz opracowaną przez kierownika ww. działu instrukcję ochronną¹⁴. Ponadto, Dyrektor zarządzał przeprowadzanie kontroli generalnych¹⁵.

(akta kontroli str. 635-694, 699-705, 752-769)

Zarządzeniem Dyrektora nr 50/2021 z 21 kwietnia 2021 r. w sprawie poruszania się osadzonych po terenie Zakładu ustalono m.in. że podstawą wypuszczenia osadzonego z oddziału mieszkalnego były: wykaz osadzonych, plan spacerów, harmonogram kąpiei, plan zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych, plan spotkań religijnych i zajęć kulturalno-oświatowych. Ponadto, określono: osoby upoważnione do zatwierdzania planów, wykazów lub przepustek wewnętrznych; dopuszczalną liczbę osadzonych oczekujących na korytarzu w celu przejęcia przez uprawnione osoby lub oczekujących do aparatu samoinkasującego oraz zasady: odpowiedzialności funkcjonariuszy za ewidencjonowanie ruchu osadzonych; ruchu osadzonych po terenie Zakładu; sprawdzania stanu

¹⁰ Opisana w punkcie 1.1.5. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹¹ Opisane w punkcie 1.1.3. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹² Opisana w punkcie 1.1.6. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹³ Opisane w punkcie 1.5.3. i 2.2.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹⁴ Opisane w punkcie 1.1.5. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

¹⁵ Opisane w punkcie 2.2.3. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

zabezpieczeń techniczno-ochronnych pomieszczeń, w których będą przyjmowani osadzeni, a także sygnalizacji alarmowej i łączności z wartownią. Zarządzenie określało dodatkowo zasady odpowiedzialności kierowników działów, dowódców zmian oraz ich zastępców, a także inspektorów działu ochrony za kontrolę zasadności i prawidłowości ruchu osadzonych.

(akta kontroli str. 333-338, 388-400)

W okresie objętym kontrolą Dyrektor aktualizował instrukcje stanowiskowe dla funkcjonariuszy pełniących służbę na określonych stanowiskach, poprzez rozszerzenie rodzaju ich uzbrojenia i wyposażenia oraz w zależności od wykonywanych czynności, dodatkowych środków przymusu bezpośredniego i środków ochrony osobistej. Wyposażenie to, zależnie od zadań wykonywanych przez funkcjonariuszy, rozszerzono m.in. o: radiotelefon, ręczny miotacz substancji obezwładniających, kajdanki, osobisty sygnalizator alarmowy i antynapadowy, nóż bezpieczny, kamizelkę i kask ochronny.

Obowiązujące w latach 2021-2024 zakresy czynności pracowników i funkcjonariuszy¹⁶ wskazywały m.in. na obowiązki: bezpośredniej współpracy z funkcjonariuszami znajdującymi się w pobliżu wykonywanych obowiązków, ubezpieczania ich czynności; współdziałania i wzajemnego ubezpieczania się z funkcjonariuszami pełniącymi służbę; wykonywania określonych czynności profilaktycznych mogących mieć wpływ na porządek i bezpieczeństwo jednostki organizacyjnej; podejmowania działań ochronnych i alarmowania.

(akta kontroli str. 244-297)

1.1.4. W kontrolowanym okresie, w Zakładzie nie dysponowano protokołem rozpoznania przy ustalaniu odpowiedniego sposobu ochrony Jednostki, co zostało szerzej opisane w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 474, 551-554, 580)

Dokonywano komisyjnej oceny stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych ZK. Przeprowadzone¹⁷ kontrole obejmowały m.in.: realizację zadań ujętych w harmonogramach z poprzednich przeglądów; stan i potrzeby zabezpieczeń techniczno-ochronnych Jednostki, w tym m.in.: stan ogrodzeń zewnętrznych, linii wewnętrznych, pasów ochrony, wieżyczek; wygradzenia wewnętrzne; place spacerowe; bramy, drzwi i kraty; kraty okienne oraz wewnętrzne kraty koszowe; zamki i blokady do bram, drzwi i krat; oświetlenie terenu, agregat prądotwórczy; urządzenia telewizji przemysłowej i kontroli dostępu; urządzenia do kontroli osób, bagażu, pojazdów i ładunków; instalacje przyzywowe; środki łączności radiowej i przewodowej; środki alarmowania; sprzęt kwaterunkowy mocowany na stałe; inne mechaniczne, elektryczne, elektroniczne oraz budowlane zabezpieczenia techniczno-ochronne. Przedstawiono wnioski dotyczące m.in. stanu technicznego: ogrodzenia ochronnego; wieżyczek; wygradzeń wewnętrznych oddzielających poszczególne rejony jednostki; bram drzwi i krat. W protokołach kolejnych przeglądów i kontroli stwierdzano brak zastrzeżeń w ww. zakresie.

(akta kontroli str. 421-467)

Kontrola komisji Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Poznaniu¹⁸, przeprowadzona 21 lipca 2023 r. obejmowała m.in.: ogrodzenia ochronne; wygradzenia wewnętrzne; zabezpieczenia przed możliwością wspięcia się na budynki i budowle; place spacerowe, przeznaczone do gier zespołowych oraz posiadające inną funkcję rekreacyjno-sportową; zabezpieczenia w budynkach lub wydzielonych przegrodą częściach tych budynków, w których mogli czasowo

¹⁶ W instrukcjach stanowiskowych przyjmowanych w latach 2018-2020.

¹⁷ 12 marca 2021 r. oraz 24 listopada 2022 r.

¹⁸ Dalej: OISW.

przebywać osadzeni; urządzenia telewizji przemysłowej oraz sygnalizacji włamania i napadu w rejonie ogrodzenia ochronnego. W ocenie komisji stwierdzone uchybienia nie wpłynęły bezpośrednio na bezpieczeństwo Jednostki, jednakże mogły przyczynić się do powstania zdarzeń nadzwyczajnych.

(akta kontroli str. 593-616)

Kontrola komisji OISW przeprowadzona 5 sierpnia 2024 r. objęła m.in.: ogrodzenia ochronne; wygradzenia wewnętrzne; bramy, drzwi i kraty okienne; okna o wzmocnionej odporności; zamki i blokady do bram, drzwi i krat; oświetlenie jednostki; urządzenia telewizji przemysłowej, sygnalizacji włamania i napadu, do kontroli dostępu oraz do kontroli osób, bagaży, pojazdów i ładunków; instalację przyzywową; środki łączności radiowej i przewodowej; środki alarmowania. W ocenie komisji stwierdzone uchybienia nie wpłynęły bezpośrednio na bezpieczeństwo jednostki, jednakże mogły przyczynić się do powstania zdarzeń nadzwyczajnych.

(akta kontroli str. 593-616)

1.1.5. Na instrukcję ochronną dla Zakładu¹⁹ składały się m.in.:

- opis wykorzystania psów wyszkolonych na specjalistycznych kursach;
- regulacje dotyczące wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych. Wskazywały one m.in. zakres, sposób przechowywania i wydawania środków ochrony osobistej oraz zasady wzajemnego ubezpieczania funkcjonariuszy;
- zasady i sposób doprowadzania osadzonych na zabiegi medyczne i do lekarzy oraz przekazywania osadzonego przebywającego poza oddziałem mieszkalnym;
- sposób realizacji czynności profilaktycznych, w tym: zadania w zakresie obserwacji, zachowań i relacji między osadzonymi; rozpoznawanie struktur podkultury przestępczej i udziału w niej odsadzonych; rozpoznawanie atmosfery wśród osadzonych oraz ich zamiarów godzących w bezpieczeństwo jednostki; ustalanie relacji między osadzonymi i funkcjonariuszami;
- procedura postępowania na wypadek ucieczki osoby pozbawionej wolności w trakcie konwojowania;
- procedury postępowania w sytuacji uruchomienia osobistego sygnalizatora alarmowego, sygnalizacji alarmowej bądź alarmu za pomocą systemu kontroli dostępu;
- dołączony 13 września 2022 r. algorytm działania na wypadek zagrożenia porządku i bezpieczeństwa, określający szczegółowe zasady i sposób postępowania w wymienionych w nim przypadkach;
- dołączona 2 grudnia 2022 r. regulacja dotycząca przekazywania, gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych określająca osoby odpowiedzialne, sposób dokumentowania i przekazywania uzyskanych informacji.

(akta kontroli str. 163-194)

Kolejna instrukcja ochronna dla Zakładu²⁰ wskazywała przeznaczenie i opis zabezpieczeń techniczno-ochronnych jednostki. Opisywała sposób działania m.in.: systemu kontroli dostępu; cyfrowego systemu łączności radiowej SW, systemu alarmowego. W zakres instrukcji wchodziły również: procedura postępowania

¹⁹ Poza Procedurami działań ochronnych i alarmowania, zatwierdzonymi 15 grudnia 2020 r., obejmowały ponadto wcześniejsze elementy.

²⁰ Obowiązująca w okresie przeprowadzania czynności kontrolnych NIK, zatwierdzona 30 czerwca 2023 r., zastąpiła instrukcję z 15 grudnia 2020 r.

w sytuacji ogłoszenia alarmu; opis wzajemnego ubezpieczenia się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań służbowych oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia; procedury działań ochronnych i alarmowania wraz z wykazem adresowym funkcjonariuszy z numerami kontaktowymi; wykaz i opis odstępstw od sposobu ochrony w ZK; plan sytuacyjny Jednostki; zestawienie stanowisk; instrukcje stanowiskowe.

Elementem Instrukcji był zatwierdzony 30 czerwca 2023 r. dokument zawierający procedury postępowania w sytuacji ogłoszenia alarmu z wykorzystaniem poszczególnych sposobów alarmowania. W ramach opisu wzajemnego ubezpieczenia się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań służbowych oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, zobowiązano funkcjonariuszy i pracowników do podejmowania określonych działań w występujących sytuacjach związanych z bezpieczeństwem.

Instrukcja określała procedury działań ochronnych i alarmowania opracowane na podstawie zarządzeń Dyrektora Generalnego SW nr 2/23²¹ oraz 100/22²². Wskazano w nich m.in.: obowiązki i zadania kierującego działaniami ochronnymi, grup: uderzeniowej, odwodowej, transportowej i ratowniczej, ich wyposażenie i zasady porozumiewania się; miejsca oraz pomieszczenia odizolowania i rozmieszczenia osadzonych; sposób wykorzystania sił wsparcia; procedurę alarmowania sposób, zasady i środki alarmowania.

Sposoby ochrony określone w ww. instrukcji ochronnej zawierały elementy wspólne, jak również różnicowały segmenty systemu dla poszczególnych obiektów Zakładu, w szczególności poprzez odmienny zakres stosowanych przedsięwzięć ochronnych, w tym rodzajów i liczby zabezpieczeń techniczno-ochronnych, środków alarmowania i łączności oraz liczby stanowisk.

(akta kontroli str. 195-243)

Odnosząc się do kwestii dostępności dla funkcjonariuszy regulacji z zakresu ochrony, Kierownik Działu Informatyki i Łączności wyjaśnił, że *zarządzenia, wytyczne, instrukcje Dyrektora, w formie papierowej, znajdują się w dziale organizacyjno-prawnym. Ponadto wersja elektroniczna wyżej wymienionych aktów prawnych umieszczona jest w portalu wewnętrznym, do którego dostęp mają wszyscy funkcjonariusze i pracownicy posiadający konto umożliwiające logowanie się do komputerów. Każdy nowy wydany akt prawny przesyłany jest w formie skanu pocztą elektroniczną do kierowników i dyrektorów w celu zapoznania podległych funkcjonariuszy i pracowników.*

(akta kontroli str. 557)

Odnosząc się do kwestii znajomości przez funkcjonariuszy regulacji z zakresu ochrony, Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił m.in., że:

– *funkcjonariusze są zapoznawani z nowymi regulacjami w trakcie odpraw składu zmiany – przed rozpoczęciem każdej służby dowódca zmiany przeprowadza odprawę, na której, w przypadku wejścia w życie nowych regulacji dotyczących działu ochrony, informuje funkcjonariuszy o obowiązku zapoznania się z nowym dokumentem oraz przytacza najistotniejsze zmiany,*

²¹ Z 9 stycznia 2023 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy.

²² Z 29 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w Służbie Więziennej oraz ustalenia sposobu i trybu przeprowadzania czynności sprawdzających dotyczących tych zdarzeń oraz sposobu ich dokumentowania.

- funkcjonariusze mogą zapoznawać się z wybranymi elementami instrukcji ochronnej u dowódcy zmiany,
- każdy funkcjonariusz w dziale ochrony ma obowiązek zapoznać się z instrukcją na stanowisko, na którym pełni służbę w danym dniu – zgodnie z § 62 zarządzenia Dyrektora Generalnego SW nr 69/2023 z 31 października 2023 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników SW,
- w jednostce funkcjonariusze kwitują fakt zapoznania się z instrukcją,
- każdy nowo przyjęty funkcjonariusz w okresie wstępnej adaptacji (tzw. mentoringu) jest zapoznawany z określonymi zagadnieniami (m.in. bezpieczeństwo); przydzielany jest każdemu nowemu funkcjonariuszowi mentor, który posiada odpowiednie przeszkolenie i doświadczenie i w trakcie wstępnej adaptacji ma obowiązek zapoznać i wyjaśnić nowemu funkcjonariuszowi m.in. zagadnienia określone w karcie stanowiskowej, a także udostępnić mu stosowne regulacje,
- również w przypadku funkcjonariuszy przyjmowanych do innych działów niż działu ochrony podczas realizacji bloku ochronnego wyznaczony doświadczony funkcjonariusz działu ochrony zapoznaje go z tematyką ochronną, uwzględniając przede wszystkim najistotniejsze kwestie bezpieczeństwa, takie jak np. wzajemne ubezpieczanie się, korzystanie z systemów alarmowych, sposób reakcji na system alarmowy czy sposoby informowania o sytuacji niebezpiecznej.

(akta kontroli str. 537-545)

1.1.6. W celu zwiększenia bezpieczeństwa, zarządzeniem nr 49/2022²³, Dyrektor ustalił katalog środków ochrony i okoliczności ich wykorzystania oraz działania na rzecz wzajemnego ubezpieczania funkcjonariuszy i pracowników, polegających m.in. na: reagowaniu na alarmy i wezwania pomocy; obserwowaniu czynności realizowanych przez innych funkcjonariuszy lub pracowników, w szczególności względem osadzonych i natychmiastowym reagowaniu w przypadku nieprawidłowego ich wykonywania; bezzwłocznym powiadamianiu dowódcy zmiany w razie zaobserwowania zdarzeń mogących skutkować występowaniem zagrożenia dla porządku i bezpieczeństwa Zakładu, funkcjonariusza lub pracownika ZK; udzielenia im natychmiastowej pomocy w razie wystąpienia sytuacji ich zagrożenia osobistego; współudziale w czynnościach realizowanych względem osadzonych. Podkreślono, że każdy funkcjonariusz w przypadku kontaktu z osadzonym: objętym indywidualnymi zaleceniami profilaktyczno-ochronnymi ujętymi w karcie zaleceń, wobec którego zostały wydane zalecenia przełożonych w zakresie postępowania w bezpośrednim kontakcie oraz zakwalifikowanym do kategorii tak zwanych „niebezpiecznych”, jest bezwzględnie zobligowany do przestrzegania zaleceń w pełnym zakresie.

(akta kontroli str. 329-332)

Zarządzeniem nr 65/2021²⁴ Dyrektor upoważnił do podejmowania decyzji w sprawie wyznaczania dowódcy konwoju i konwojentów oraz uzbrojenia i wyposażenia konwoju oraz udzielania instruktażu funkcjonariuszom wchodzącym w skład grupy konwojowej Kierownika Działu Ochrony, dowódcę zmiany oraz na określonych zasadach, dowódcę Grupy Interwencyjnej Służby Więziennej²⁵ lub osobę go zastępującą.

(akta kontroli str. 339-341)

²³ Z 1 kwietnia 2022 r. w sprawie wykorzystania środków ochrony i wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych.

²⁴ Z 22 czerwca 2021 r. w sprawie upoważnienia niektórych funkcjonariuszy Zakładu do wyznaczania składu konwoju oraz podejmowania decyzji o jego uzbrojeniu i wyposażeniu oraz udzielania instruktażu funkcjonariuszom wchodzącym w skład grupy konwojowej, zmienionym zarządzeniami nr 92/2023 z 4 września 2023 r. oraz 125.2023 r. z 10 listopada 2023 r.

²⁵ Dalej: GISW.

Zgodnie z Zarządzeniem nr 38/2022²⁶, przedmiotami niedozwolonymi były przedmioty, które mogły utrudnić prawidłowy tok postępowania karnego lub realizację ustalonego porządku oraz przedmioty niebezpieczne, które mogły stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki lub osób, m.in.: przedmioty służące do rejestracji obrazu lub dźwięku, sprzęt łączności bezprzewodowej, radiostacje falowe, moduły i routery internetowe, określone narzędzia, środki odurzające i substancje psychotropowe, alkohole. W ww. zarządzeniu, w odniesieniu do przedmiotów niedozwolonych wskazano m.in.: sposób ich identyfikacji i określania miejsca użytkowania, zasady ich oznakowania i ewidencjonowania, sposób ich przechowywania i zabezpieczania przed dostępem osób niepowołanych, miejsca ich przechowywania, procedurę ich wydawania osadzonemu oraz innym osobom, sposób korzystania z nich przez osadzonych poza warsztatem, procedurę postępowania z takimi przedmiotami należącymi do osadzonych.

(akta kontroli str. 348-355)

Zarządzeniem nr 28/2021²⁷ Dyrektor ustalił, że w strukturze organizacyjnej ZK funkcjonowała Służba Dyżurna Dyrektora pełniona w trybie ciągłym, całodobowo, w systemie czterozmianowym, przez zastępcę dowódcy zmiany. Określono przy tym zadania wykonywane przez funkcjonariuszy pełniących służbę dyżurną.

(akta kontroli str. 356)

Zgodnie z zarządzeniem Dyrektora nr 71/2023 z 23 czerwca 2023 r. w sprawie powołania komisji, która dokona sprawdzenia procedur poruszania się skazanych po terenie jednostki, w szczególności w rejonach wejść do jednostki oraz procedur konwojowania, komisja ta dokonała analizy ww. zagadnień i przedstawiła siedem propozycji dotyczących m.in.: wykonywania pracy osadzonych w określonych częściach Zakładu, liczby funkcjonariuszy przebywających w biurze przepustek oraz obsługi gości w rejonie biura przepustek. Ponadto, komisja przeanalizowała procedury konwojowania osadzonych i nie wniosła wniosków w tym zakresie. Wnioski komisji zostały zatwierdzone przez Dyrektora.

(akta kontroli str. 472-473)

Dyrektor wydał Instrukcję w sprawie zasad i zakresu prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce, wobec osób pozbawionych wolności, poza celą mieszkalną²⁸, poszerzoną o możliwość użycia pasa obezwładniającego jednoczęściowego²⁹. Ww. instrukcje określały m.in.: przypadki, w których osoby pozbawione wolności były zwolnione z obowiązku prewencyjnego stosowania wobec nich kajdanek zakładanych na ręce, osoby odpowiedzialne do podejmowania decyzji w przedmiocie zwolnienia z obowiązku prewencyjnego stosowania kajdanek na ręce oraz za wprowadzenie cech penitencjarnych dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego do Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności i przechowywania dokumentacji z tym związanej.

(akta kontroli str. 342-347)

W okresie objętym kontrolą Kierownik Działu Ochrony wydawał polecenia dowódcom zmian oraz zastępcom dowódcy zmian w zakresie realizacji obowiązków służbowych. Dotyczyły one m.in.: utrzymywania kontaktu za pomocą dostępnych środków łączności z funkcjonariuszami realizującymi czynności konwojowe

²⁶ Z 16 marca 2022 r. w sprawie sposobu użytkowania i postępowania z przedmiotami niedozwolonymi, zastąpiło wcześniej obowiązujące zarządzenie nr 74/2019.

²⁷ Z 17 marca 2021 r. w sprawie funkcjonowania Służby Dyżurnej Dyrektora.

²⁸ Instrukcja nr 1/2022 z 28 września 2022 r.

²⁹ Instrukcja nr 4/2023 z 6 października 2023 r. zastąpiła wcześniej obowiązującą Instrukcję nr 1/2022 z 28 września 2022 r.

w przypadku realizowania konwoju z osadzonymi do pozawięziennych placówek służby zdrowia; czynności kontrolnych związanych z przyjmowaniem osadzonych do jednostki z transportów; obowiązku dokonywania kontroli placów spacerowych pod kątem możliwości wrzucenia na plac spacerowy przedmiotów niedozwolonych; każdorazowego udzielania instruktażu konwojentom w przypadku realizowania konwoju do placówek służby zdrowia, dotyczącego zagrożeń związanych z badaniem rezonansem magnetycznym; wzmocnienia nadzoru dowódcy zmiany lub jego zastępcy nad realizowanymi przez podległych sobie funkcjonariuszami czynności związanymi z wyjściem oraz powrotem skazanych po zakończonym spacerze; konieczności uzyskania każdorazowej zgody zastępcy Dyrektora na użycie środków przymusu bezpośredniego.

(akta kontroli str. 588-592)

1.2.1. W skład systemów zabezpieczeń elektronicznych Jednostki wchodziły, zgodnie z § 3 wytycznych Dyrektora Generalnego SW nr 4/2013³⁰, a następnie jego wytycznych nr 4/2022³¹, systemy: sygnalizacji włamania i napadu; kontroli dostępu; telewizji dozorowej. Systemy kontroli dostępu oraz telewizji dozorowej nie były modernizowane w okresie obowiązywania ww. wytycznych.

W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie przeprowadzono modernizację systemu sygnalizacji włamania i napadu, która poprawiła sprawność systemu poprzez zwiększenie liczby punktów wywołujących sygnał alarmowy oraz elementów sygnalizacji akustyczno-optycznej. Wykonane czynności obejmujące zakup i montaż dodatkowych elementów systemu uznano za jego rozbudowę niestanowiącą modernizacji i tym samym nie wykonano wszystkich czynności wymaganych przy realizacji tego typu przedsięwzięcia, w tym w szczególności nie opracowano analizy zagrożeń i potrzeb w zakresie zabezpieczeń elektronicznych. Zagadnienie to zostało szerzej opisane w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 195-243, 743-751)

1.2.2. W badanym okresie, zgodnie z wymogiem § 20 ust. 3 Wytycznych nr 4/2013, a następnie § 20 ust. 1 Wytycznych nr 4/2022, co najmniej dwa razy do roku³² przeprowadzano konserwację systemów elektronicznego zabezpieczenia. Ww. konserwacja polegała m.in. na: sprawdzeniu instalacji, rozmieszczenia i zamocowania wyposażenia i urządzeń; sprawdzeniu poprawności działania wszystkich urządzeń i połączeń, w tym urządzeń: zasilających, sterujących, transmisyjnych i sygnalizatorów alarmowych, co stanowiło realizację obowiązków wynikających z ww. wytycznych (§ 20 ust. 2).

Systemy zabezpieczeń elektronicznych działały poprawnie.

(akta kontroli str. 743-751)

1.2.3. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie nie obowiązywały procedury postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania, o których mowa w § 19 pkt 2 Wytycznych nr 4/2013, a następnie Wytycznych 22/2022, co zostało szerzej opisane w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 579)

³⁰ Z 10 czerwca 2013 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Dalej: Wytyczne nr 4/2013.

³¹ Z 30 grudnia 2022 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Dalej: Wytyczne nr 4/2022.

³² 25 czerwca i 23 grudnia 2021 r., 20 czerwca i 9 grudnia 2022 r., 30 maja, 27 listopada i 29 grudnia 2023 r. oraz 27 czerwca 2024 r.

1.3.1. W piśmie z 27 kwietnia 2022 r. Zastępcy Dyrektora Generalnego SW³³, skierowanym do dyrektorów wszystkich zakładów karnych i aresztów śledczych zawarto polecenie wyposażenia funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne sygnalizatory antynapadowe i alarmowe – w terminie do 30 czerwca 2022 r. W Zakładzie ww. funkcjonariuszami i pracownikami byli wszyscy funkcjonariusze i pracownicy, którzy mieli taki kontakt przewidziany w karcie stanowiskowej. Każdorazowo byli to funkcjonariusze i pracownicy Działu Ochrony, działów penitencjarnych i terapeutycznych, służby medycznej, Centrum Szkolenia Ustawicznego. Zastępca Kierownika Działu Ochrony podał, że *liczbę niezbędnego wyposażenia określa się w odniesieniu do realizowanych zadań służbowych, do których funkcjonariusz został wyznaczony. Bezwzględnie każdy funkcjonariusz podczas pełnienia służby wyposażony jest w osobisty sygnalizator alarmowy i napadowy, (...) Osobiste sygnalizatory alarmowe w dziale ochrony wydawane są stanowiskowo, tzn. że funkcjonariusz podczas przyjmowania służby zostaje w urządzenie wyposażony, a po jej zakończeniu ma obowiązek zdać urządzenie. Część urządzeń jest przekazywana przez funkcjonariuszy pełniących służbę w oddziałach mieszkalnych z ręki do ręki, przy zdawaniu stanowiska, a w pozostałych przypadkach urządzenia są deponowane u inspektorów działu ochrony w działach penitencjarnych lub wartowni.*

(akta kontroli str. 546-550, 555)

Młodszy Inspektor Działu Kadr wyjaśniła, że *dla funkcjonariuszy pionów administracyjnych sporządzane są indywidualne zakresy czynności, z których wynika, czy pełnią oni służbę w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności.* Młodszy inspektor Działu Informatyki i Łączności wyjaśnił natomiast, że *osobiste sygnalizatory alarmowe zostały wydane kierownikom działów do przekazania podległym funkcjonariuszom i pracownikom według zgłaszanych przez nich do Działu Informatyki i Łączności potrzeb w tym zakresie.*

Dnia 22 czerwca 2022 r. do Centrum Kształcenia Ustawicznego, Dział Informatyki i Łączności przekazał 10 sztuk osobistych sygnalizatorów alarmowych, zgodnie ze złożonym 9 maja 2022 r. zapotrzebowaniem. Dyrektor Centrum Kształcenia Ustawicznego przy ZK wyjaśnił, że *wszyscy nauczyciele szkoły zostali wyposażeni w osobiste sygnalizatory alarmowe.* Analogicznie, do Działu Służby Zdrowia przekazano 29 osobistych sygnalizatorów.

(akta kontroli str. 546-550, 551-554)

W Zakładzie, według stanu na dzień: 1 stycznia 2021 r., 31 grudnia 2021 r., 1 czerwca 2022 r., 31 grudnia 2023 r. i 31 września 2024 r. było odpowiednio: 145, 170, 332, 410, 480 indywidualnych sygnalizatorów alarmowych.

(akta kontroli str. 555)

1.3.2. W piśmie Zastępcy Dyrektora Generalnego SW z 27 kwietnia 2022 r. przypomniano o konieczności wyposażenia wszystkich funkcjonariuszy Działu Ochrony wykonujących czynności w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi w środki przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek oraz ręcznego miotacza substancji obojętniających – w terminie do 1 czerwca 2022 r. W ZK dotyczyło to funkcjonariuszy i pracowników Działu Ochrony, działów penitencjarnych i terapeutycznych, służby medycznej, Centrum Szkolenia Ustawicznego. Jak wskazano w punkcie 1.5.1. wystąpienia, na 31 grudnia 2022 r. w Zakładzie, w ww. działach zatrudniono łącznie 303 funkcjonariuszy.

(akta kontroli str. 497-504)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że *liczbę niezbędnego wyposażenia określa się w odniesieniu do realizowanych zadań służbowych, do których funkcjonariusz*

³³ BDG.070.40.2022.KS.

został wyznaczony. Dodał, że bezwzględnie każdy funkcjonariusz podczas pełnienia służby wyposażony jest m.in. w odpowiednie środki przymusu bezpośredniego lub środki ochrony osobistej. Pozostałe wyposażenie lub uzbrojenie wydawane są funkcjonariuszom w zależności od wykonywanych zadań, zapewniając im bezpieczeństwo oraz możliwość skutecznej i bezpiecznej realizacji zadań służbowych.

(akta kontroli str. 546-550)

Funkcjonariusze Zakładu zostali terminowo wyposażeni w środki przymusu bezpośredniego, takie jak: kajdanki (na ręce, na nogi, zespolone, jednorazowe), ręczne miotacze gazu i substancji obojętniających, kamizelki (kuloodporne, ochronne, taktyczne), kaski ochronne z osłoną twarzy, tarcze (ochronne, obronne małe i duże), pałki (zwykłe, szturmowe, wielofunkcyjne, teleskopowe).

(akta kontroli str. 555)

1.4.1. W celu organizacji realizacji poleceń wynikających z pism Dyrektora Generalnego SW z 26 kwietnia 2022 r.³⁴ oraz Zastępcy Dyrektora Generalnego SW z 27 kwietnia 2023 r., a także Zastępcy Dyrektora Okręgowego SW w Poznaniu³⁵ z 21 lipca 2023 r.³⁶, mających na celu poprawę bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników, 10 sierpnia 2023 r. Dyrektor³⁷ wyznaczył koordynatorów realizacji prac oraz przypisał pracownikom obowiązki w zakresie: nadzorowania i bieżącej realizacji poszczególnych działań; dysponowania zasobami warsztatu, w tym zasobami ludzkimi, materiałowymi, sprzętowymi; realizacji zakupów według zgłoszeń, w zakresie zaaprobowanym przez nadzorującego; zmian w zakresie rozmieszczenia osadzonych, organizowania wyludniania cel mieszkalnych, zapewnienia zatrudnienia osadzonych; zapewnienia bezpieczeństwa i koordynowania działań ochronnych; organizowania prac z zakresu informatyki i łączności, w tym realizacji zakupów, zapewnienia obsady zatrudnionych osadzonych oraz dozoru nad ich pracą. Dyrektor wyznaczył harmonogram zmiany przeznaczenia określonych pomieszczeń – dotychczasowych cel mieszkalnych na pomieszczenia wychowawców i psychologów oraz pokoi służbowych na cele mieszkalne. Jak wskazano w punkcie 1.4.2 niniejszego wystąpienia, zmiana przeznaczenia pomieszczeń miała na celu spełnienie wymogu bliskości dyżurek oddziałowego i możliwości wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy.

(akta kontroli str. 404-419, 468-471)

Zespół powołany przez Dyrektora cyklicznie przysyłał do OISW tabelaryczne informacje dotyczące realizacji działań związanych ze wzmocnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszy oraz wydanego przez Dyrektora Okręgowego polecenia dotyczącego terminu zakończenia prac – do końca 2023 r. Pismem z 4 stycznia 2024 r.³⁸ Z-ca Dyrektora Okręgowego zwrócił się z poleceniem złożenia wyjaśnień w sprawie niedotrzymania ww. terminu oraz wyznaczył nowy termin wykonania zaplanowanych działań do 15 lutego 2024 r. Pismem³⁹ z 15 stycznia 2024 r. Dyrektor wyjaśnił, że *prace związane z reorganizacją oddziału w celu lokalizacji pomieszczenia wychowawcy i psychologa bezpośrednio obok siebie oraz w sąsiedztwie dyżurki oddziałowego, a także prace związane z reorganizacją oddziału w celu lokalizacji oddzielnego pomieszczenia do prowadzenia rozmów z osobami, u których rozpoznano zwiększone ryzyko zachowań agresywnych, nie*

³⁴ Nr BGD.070.40.2022.KS.

³⁵ Dalej: Dyrektor Okręgowy.

³⁶ Nr OI/KI.310.7.29.2023.WB.

³⁷ Zarządzeniem nr 88/2023 w sprawie organizacji prac mających na celu poprawę bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników w pawilonach „A”, „B”, „C” i „F” Zakładu oraz Oddziale Zewnętrznym w Szamotułach (dalej: Oddział Zewnętrzny).

³⁸ OI/KL.21.1.1.2024.AD.

³⁹ D/Kw.030.1.2024.JM.

zostały zrealizowane w terminie do końca 2023 r. z powodu ciężkiej sytuacji kadrowej, problemów związanych z procedurą zakupu materiałów budowlanych, materiałów elektrycznych oraz materiałów hydraulicznych niezbędnych do prawidłowego wykonania zadania. Ponadto, w trakcie realizacji zadania związanego ze zmianą przeznaczenia pomieszczeń, pojawiły się problemy wykonawcze, a także bariery architektoniczne, które uniemożliwiły realizację prac zgodnie z planowanym harmonogramem. Dyrektor Okręgowy nie kwestionował zasadności złożonych wyjaśnień.

Dnia 15 lutego 2024 r., podczas protokołowanej odprawy zespołu ds. prac mających na celu poprawę bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników w pawilonach „A”, „B”, „C” i „F” dokonano oceny prac remontowych pomieszczeń wykazanych w załączniku nr 1 do Zarządzenia Dyrektora nr 88/2023 r. stwierdzając, że:

- pomieszczenia zostały wyposażone w niezbędny sprzęt kwaterunkowy oraz biurowy,
- drzwi do dyżurek wychowawców i psychologów wyposażono w przeszklenia z szyby bezpiecznej klasy P2 umożliwiające obserwację przy zamkniętych drzwiach,
- w każdym pawilonie mieszkalnym tworzone dodatkowe pomieszczenia do prowadzenia rozmów z osobami pozbawionymi wolności, u których rozpoznano zwiększone ryzyko zachowań agresywnych. Pomieszczenia te zostały wyposażone w dodatkowe zabezpieczenia techniczno-ochronne, uniemożliwiające bezpośredni kontakt z osobą prowadzącą rozmowę, system sygnalizacji napadu, kamery wandaloodporne, telefon z funkcją szybkiego wybierania. Sprzęt kwaterunkowy w strefie wydzielonej dla osadzonego zamontowany był na stałe,
- w ocenie komisji jakość wykonanych prac była dobra. Komisja nie wniosła uwag do jakości wykonanych prac oraz stwierdziła, że pomieszczenie nadawały się do użytku.

Pismem z 15 lutego 2024 r.⁴⁰ Dyrektor poinformował Dyrektora Okręgowego, że zakończono realizację działań zmierzających do poprawy bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników SW podczas wykonywania zadań służbowych, między innymi poprzez:

- usytuowanie obok siebie pomieszczeń dla wychowawców, psychologów, terapeutów i oddziałowych, z możliwością wzajemnego ubezpieczania się na przykład poprzez obserwację, w każdym z oddziałów mieszkalnych znajdujących się w ZK;
- utworzenie w każdym pawilonie mieszkalnym Zakładu dodatkowego pomieszczenia do prowadzenia rozmów z osobami pozbawionymi wolności, u których rozpoznano zwiększone ryzyko zachowań agresywnych,
- wyposażenie pomieszczeń do rozmów w dodatkowe zabezpieczenia techniczno-ochronne uniemożliwiające bezpośredni kontakt z osobą prowadzącą rozmowę oraz w: stacjonarny system sygnalizacji napadu zamontowany w miejscu umożliwiającym łatwe użycie przez funkcjonariusza lub pracownika cywilnego SW, którego aktywowanie sygnalizuje bezpośrednio na stanowisku służby dyżurnej oraz na najbliższym stanowisku ochronnym; kamerę wandaloodporną kopułkową obserwującą strefę wydzieloną dla osadzonego; telefon z zaprogramowaną funkcją szybkiego wybierania realizujący bezpośrednie połączenie ze stanowiskiem służby dyżurnej i najbliższym stanowiskiem ochronnym,

⁴⁰ D/Kw.21.1.4.2024.JŻ.

- przymocowanie na stałe sprzętu kwaterunkowego w pomieszczeniach w strefie wydzielonej dla osadzonego.

(akta kontroli str. 505-509)

1.4.2. W wyniku przeprowadzonych oględzin oddziałów mieszkalnych Zakładu ustalono, że:

- pomieszczenia wychowawców i psychologów, przed ich przeniesieniem, nie spełniały wymogu bezpośredniego sąsiedztwa dyżurki oddziałowego. W oddziałach penitencjarnych nr I, II i III znajdujących się w budynku na bazie krzyża, były one umieszczone blisko centralnej części obiektu, przy czym dyżurki oddziałowych zlokalizowano na końcu podłużnych skrzydeł – przy zewnętrznych ścianach budynku. W podłużnych pawilonach „E” i „F” ww. pomieszczenia były umieszczone po przeciwnych stronach. W opuszczonych pomieszczeniach zlokalizowano cele dla osadzonych,
- pomieszczenia dla wychowawców i psychologów:
 - zlokalizowano w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego. W pawilonie „E” pomieszczenia psychologów nie były zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego, jednak znajdowały się one poza oddziałem mieszkalnym - część mieszkalna była oddzielona od pomieszczeń psychologów kratą (zabezpieczone drzwi z zamkiem magnetycznym),
 - w drzwiach wejściowych posiadały przeszklenie niezniesztalające widoku, tj. umożliwiające wgląd do pomieszczenia bez otwierania drzwi,
 - nad drzwiami posiadały sygnalizację akustyczno-optyczną,
 - były wyposażone w system sygnalizacji napadu – co najmniej dwa przyciski alarmowe na funkcjonariusza w pomieszczeniu,
 - były wyposażone w telefon – w celu połączenia ze stanowiskiem służby dyżurnej lub najbliższym stanowiskiem ochronnym⁴¹,
 - posiadały wyznaczone strefy zapewniające bezpieczną odległość między rozmówcami – funkcjonariusza (pracownika) i osadzonego; rozdzielenie stref zostało wyznaczone poprzez oznakowanie w formie żółtej linii umieszczonej na podłodze,
 - posiadały meble ustawione w sposób umożliwiający funkcjonariuszowi pracę w pozycji zwróconej twarzą w kierunku drzwi wejściowych do pomieszczenia, przy jednoczesnym zachowaniu zasad ergonomii stanowiska pracy. Ustawione biurko stanowiło zasłonę pomiędzy funkcjonariuszem a osadzonym,
 - w wyznaczonej strefie osadzonego miały minimalną ilość sprzętu kwaterunkowego. Wyposażenie ruchome zlokalizowano poza strefą osadzonego. Meble były przymocowane do ścian lub podłóg. Stwierdzono pojedyncze przypadki rozmieszczenia sprzętów w postaci krzesel i gaśnicy przeciwpożarowej, które znajdowały się w pobliżu strefy dla osadzonego i nie były przymocowane na stałe,
- pomieszczenia do prowadzenia rozmów z osadzonymi, u których rozpoznano zwiększone ryzyko zachowań agresywnych były wyposażone w:

⁴¹ Telefonia stacjonarna SW pozwala na realizację łączności wewnętrznej i zewnętrznej na wszystkich stanowiskach i jest obsługiwana przez centralnego operatora, z którym umowę zawiera Centralny Zarząd Służby Więziennej. W celu nawiązania połączenia wewnątrz jednostki, należy wybrać czterocyfrowy numer. W ramach funkcji szybkiego wybierania bezpośrednie połączenie ze stanowiskiem służby dyżurnej można zrealizować poprzez wybranie odpowiedniej sekwencji lub w ramach zaprogramowanych ustawień konkretnego aparatu telefonicznego. Centralny Zarząd SW testował usługę połączeń alarmowych, jednak odstąpiono od jej wdrożenia w SW.

- zabezpieczenia techniczno-ochronne uniemożliwiające bezpośredni kontakt z osobą prowadzącą rozmowę,
- stacjonarny system sygnalizacji napadu zamontowany w miejscu umożliwiającym łatwe użycie przez funkcjonariusza lub pracownika cywilnego,
- kamerę monitoringu.

W ramach oględzin testowo uruchomiono przycisk alarmowy. Zadziałał on prawidłowo, tj. wywołał sygnał akustyczno-optyczny (nad drzwiami) i połączenie z dowódcą zmiany oraz spowodował reakcję ze strony funkcjonariuszy znajdujących się na innych piętrach zgodnie z zasadą wzajemnego ubezpieczenia się.

(akta kontroli str. 617-624)

1.4.3. W obowiązujących w Zakładzie regulacjach dotyczących porządku wewnętrznego, nie uwzględniono obowiązków skazanych dotyczących sposobu postępowania i zachowania się w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, terapeutów, w tym w zakresie przebywania wyłącznie w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie dla osadzonych. Zagadnienie to opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 374-378)

1.5.1. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w Zakładzie ustanowiono⁴² 426 etaty, przy czym obsadzono 417 (występowało 9 wakatów). Pełną obsadę miał Dział Penitencjarny – 51 etatów, Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo) – 10 i Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych uzależnionych) – 10. W Dziale Ochrony przewidziano 242 etaty, a obsadzono 234 (występowało 8 wakatów).

Według stanu na 31 grudnia 2022 r. w Zakładzie ustanowiono⁴³ 424 etaty, przy czym obsadzono 417 (występowało 7 wakatów). Pełną obsadę miał Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo) – 10 etatów i Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych uzależnionych) – również 10 etatów. W Dziale Ochrony przewidziano 239 etaty, a obsadzono 233 (występowało 6 wakatów). W Dziale Penitencjarnym przewidziano 51 etatów, a obsadzono 50 z nich (występował 1 wakat).

(akta kontroli str. 497-504)

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. w Zakładzie ustanowiono⁴⁴ 418 etaty, przy czym obsadzono 410 (występowało 8 wakatów). Pełną obsadę miał Dział Penitencjarny – 51 etatów i Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych uzależnionych) – 10 etatów. W Dziale Ochrony przewidziano 232 etaty, a obsadzono 228 (występowały 4 wakaty). W Dziale Terapeutycznym (Oddział dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo) przewidziano 10 etatów, a obsadzono 8 (występowały 2 wakaty).

(akta kontroli str. 497-504)

Według stanu na 30 czerwca 2024 r. w Zakładzie ustanowiono⁴⁵ 436 etaty, przy czym obsadzono 408 (występowało 28 wakatów). Pełną obsadę miał Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo) – 10 etatów i Dział Terapeutyczny (Oddział dla skazanych uzależnionych) – również 10 etatów. W Dziale Ochrony przewidziano 245 etatów, a obsadzono 227 (występowało 18 wakatów). W Dziale

⁴² Bez Oddziału Zewnętrznego.

⁴³ Bez Oddziału Zewnętrznego.

⁴⁴ Bez Oddziału Zewnętrznego.

⁴⁵ Bez Oddziału Zewnętrznego.

Penitencjarnym na 54 przewidzianych etatów obsadzono 53 (występował 1 wakat).

(akta kontroli str. 497-504)

Zgodnie z zestawieniem stanowisk ZK obowiązującym od 20 lipca 2024 r., liczba etatów przeznaczonych na zabezpieczenie normatywnego czasu służby wynosiła 75, przy czym liczba wszystkich etatów w Dziale Ochrony to 245.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. 308 funkcjonariuszy ZK (62,9% ogółu zatrudnionych), w tym 147 zatrudnionych w Dziale Ochrony (51,4%), posiadało staż pracy dłuższy niż pięć lat. W kolejnych latach liczba ta wynosiła odpowiednio: na koniec 2022 r. 294 funkcjonariuszy (60,0%), w tym 138 (48,3%); na koniec 2023 r. 297 (61,5%), w tym 121 (43,2%); na koniec czerwca 2024 r. 271 (57,1%), w tym 103 (37,5%).

Zwiększała się liczba funkcjonariuszy legitymujących się stażem pracy wynoszącym od dwóch do pięciu lat i wyniosła ona odpowiednio: 90 osób (18,4%), w tym 63 funkcjonariuszy Działu Ochrony (22,0%); 118 (24,1%), w tym 75 (26,2%); 106 (22,0%), w tym 98 (35%); 110 (23,2%), w tym 85 (30,9%).

Przybywało również funkcjonariuszy z najkrótszym stażem, tj. wynoszącym mniej niż dwa lata. W latach 2021-2024 r. było to odpowiednio: 92 osoby (18,8%), w tym 76 funkcjonariuszy Działu Ochrony (26,6%); 78 (15,9%), w tym 73 (25,5%); 80 (16,6%), w tym 61 (21,8%); 94 (19,8%), w tym 87 (31,6%).

(akta kontroli str. 558-560)

Według stanu na 31 grudnia 2021 r., kadre funkcjonariuszy stanowiło: 124 szeregowych (25,3% ogółu zatrudnionych), w tym w Dziale Ochrony 57 (19,9%); 190 podoficerów (36,7%), w tym 208 (72,7%); 91 chorążych (18,6%), w tym 11 (3,9%); 95 oficerów (19,4%), w tym 10 (3,5%).

Według stanu na 31 grudnia 2022 r. kadre funkcjonariuszy Zakładu stanowiło: 111 szeregowych (22,7%), w tym 48 w Dziale Ochrony (16,8%); 246 podoficerów (50,2%), w tym 210 (73,4%); 70 chorążych (14,3%), w tym 18 (6,3%); 63 oficerów (12,9%), w tym 10 (3,5%).

Z kolei wg stanu na 31 grudnia 2023 r., w Zakładzie zatrudniano: 117 szeregowych (24,2%), w tym 59 w Dziale Ochrony (21,1%); 229 podoficerów (47,4%) w tym 195 (69,6%); 79 chorążych (16,4%), w tym 16 (5,7%); 58 oficerów (12,0%), w tym 10 (3,6%).

Według stanu na 30 czerwca 2024 r. kadre funkcjonariuszy stanowiło: 120 szeregowych (25,3%), w tym 79 w Dziale Ochrony (28,7%); 212 podoficerów (44,6%), w tym 165 (60,0%); 88 chorążych (18,5%), w tym 24 (2,6%); 55 oficerów (11,6%), w tym 7 (2,6%).

(akta kontroli str. 558-560)

1.5.2. W latach 2019-2024, na wniosek kierownictwa Działu Ochrony trzykrotnie wystąpiono o przyznanie dodatkowych etatów:

- w lutym 2020 r., w celu zapewnienia prawidłowego toku służby wnioskowano o 25 etatów,
- w lipcu 2022 r., w związku z utworzeniem nowych miejsc w przywięziennym zakładzie pracy wnioskowano o 5 etatów;
- w lipcu 2022 r., w związku z koniecznością utworzenia stanowiska funkcjonariusza nadzorującego i ubezpieczającego pracowników cywilnych i osadzonych w trakcie zajęć Centrum Kształcenia Ustawicznego, w celu zwiększenia bezpieczeństwa, zwrócono się o 1 etat.

Zastępca kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że *z uwagi na utrzymujące się w jednostce wakaty etatów nie przyznano.*

W latach 2022-2024, do pełnienia służby w Dziale Ochrony ZK, na wniosek Dyrektora kierowano funkcjonariuszy z innych jednostek SW. W 2022 r. skierowano 24 funkcjonariuszy, w 2023 r. 31, a w pierwszym półroczu 2024 r. – 22.

(akta kontroli str. 534)

W okresie objętym kontrolą, w celu zapewnienia prawidłowego toku i ciągłości służby, funkcjonariusze realizowali pracę w godzinach nadliczbowych, za które wypłacono im wynagrodzenie lub odbierali nadgodziny jako dni wolne w liczbie:

- w 2021 r.: 20 589 godzin i 37 minut (koszt: 583,0 tys. zł za 19 560 godzin), w tym w Dziale Ochrony 17 657 godzin (koszt: 503,5 tys. zł za 16 881 godzin);
- w 2022 r.: 45 368 godzin (koszt: 1 418,4 tys. zł za 42 297 godzin), w tym w Dziale Ochrony 41 710 godzin i 6 minut (koszt: 1 318,3 tys. zł za 39 568 godzin);
- w 2023 r.: 86 125 godzin i 45 minut (koszt: 3 010,8 tys. zł za 83 972 godzin), w tym w Dziale Ochrony 78 736 godzin i 59 minut (koszt: 2 780,3 tys. zł za 78 031 godzin);
- w 2024 r. (do 30 czerwca 2024 r.): 42 774 godzin i 22 minuty (koszt: 1 753,6 tys. zł za 42 537 godzin), w tym w Dziale Ochrony 40 340 godzin i 14 minut (koszt: 1 690,6 tys. zł za 40 450 godzin).

(akta kontroli str. 577-578)

1.5.3. Zgodnie z art. 13 ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej⁴⁶ Dyrektor zapewniał odpowiedni do potrzeb dobór i wykorzystanie kadry oraz ustalał liczbę stanowisk w podległej mu jednostce organizacyjnej. Organizacja pracy Działu Penitencjarnego oraz Działu Ochrony odpowiadała uregulowaniom wewnętrznym, w szczególności instrukcji ochronnej, a liczba funkcjonariuszy pełniących służbę w systemie jednoczesnym odpowiadała liczbie osadzonych w poszczególnych oddziałach penitencjarnych, zgodnie z dyspozycją § 9 ust. 1 i 2 Zarządzenia Dyrektora Generalnego SW nr 23/18 z 18 kwietnia 2018 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Badaniem objęto grafiki służb, co zostało szerzej opisane w punkcie 2.2.2. niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 635-694)

1.6. W okresie objętym kontrolą, Dyrektor występował o środki finansowe na realizację działań związanych z poprawą bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników w łącznej wysokości 2 937,4 tys. zł. Wystąpił o: 1 211 tys. zł (1 maja 2022 r.), 1 378,3 tys. zł (31 sierpnia 2022 r.) oraz 348,1 tys. zł (21 czerwca 2023 r.). Na realizację ww. celu przyznano środki w łącznej wysokości 747,1 tys. zł, z tego: 119 tys. zł (13 lipca 2022 r.); 115,8 tys. zł (16 września 2022 r.); 80 tys. zł (26 czerwca 2023 r.); 400,8 tys. zł (21 lipca 2023 r.); 31,5 tys. zł (27 września 2023 r.).

(akta kontroli str. 475-496)

Spośród zaplanowanych inwestycji, związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszy, część została zrealizowana, a pozostałe zostały uwzględnione we wniosku inwestycyjnym oraz w projekcie wydatków na działalność remontową.

(akta kontroli str. 420)

Najpilniejszymi zadaniami inwestycyjnymi dotyczącymi zwiększenia bezpieczeństwa na terenie Zakładu były: przebudowa placów spacerowych przy pawilonie „F” (inwestycje w trakcie realizacji); rozbudowa i przebudowa istniejących placów spacerowych przy pawilonie „A” i „B”; przebudowa

⁴⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 1869, ze zm.

zabezpieczeń techniczno-ochronnych na łączniku pomiędzy pawilonem „C”, a przywieszonym zakładem pracy wraz z jego remontem; instalacja kurtyn wodnych zraszaczowych w budynku pawilonu „A”, „B” i „C”; remont linii zewnętrznej ogrodzenia ochronnego przy strzelnicy kontenerowej (zadanie w trakcie realizacji). Ww. zadania zostały uwzględnione we wniosku inwestycyjnym oraz w projekcie wydatków na działalność remontową.

(akta kontroli str. 475-496)

W związku z potrzebą poprawy poziomu bezpieczeństwa personelu służby zdrowia oraz utworzenia jednego dużego ambulatorium dla pawilonów „B” i „C”, w celu dostosowania warunków udzielania świadczeń medycznych do możliwości organizacyjnych ZK, 14 marca 2024 r. Dyrektor zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW o wyrażenie zgody na zmianę przeznaczenia i przystosowania niezbędnych pomieszczeń. Ww. zmiany miały pozwolić na utworzenie w pawilonie „B”⁴⁷ jednego dużego ambulatorium o większej powierzchni z dwoma gabinetami lekarskimi, wydzielonym miejscem przechowywania leków, pomieszczeniem socjalnym dla personelu służby zdrowia, a także poczekalni dla pacjentów oczekujących na przyjęcie. Dyrektor wyjaśnił m.in., że *dotychczasowe ambulatoria w pawilonach „A” i „C”, ze względu na swoją małą powierzchnię, po utworzeniu koniecznych stanowisk informatycznych, przestaną spełniać wymogi związane z właściwą realizacją świadczeń medycznych oraz związane z zapewnieniem odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników służby zdrowia ZK.* Dnia 24 marca 2024 r. Zastępca Dyrektora Generalnego SW zaakceptował proponowane działania w zakresie zmiany typu przeznaczenia (funkcjonowania) poszczególnych pomieszczeń.

(akta kontroli str. 582-587)

1.7.1. W poszczególnych latach 2021-2024 (do 30 czerwca 2024 r.), w Zakładzie miało miejsce odpowiednio: 40, 89, 37 i 21 zdarzeń, w tym odpowiednio: raz, siedem, osiem i pięć razy miała miejsce napaść na funkcjonariusza lub pracownika lub naruszenie ich nietykalności cielesnej w rozumieniu przepisów załącznika do Zarządzenia nr 100/22⁴⁸.

(akta kontroli str. 563-566)

W każdym z ww. 21 przypadków uruchomiono procedurę zakwalifikowania osadzonego jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Zakładu, a ponadto zawiadomiono prokuraturę o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

(akta kontroli str. 770-801)

1.7.2. Protokoły z odpraw penitencjarno-ochronnych w Zakładzie przedstawiały osoby biorące w nich udział wraz ze skrótną informacją o przedmiocie odprawy. W ramach tych odpraw omawiano:

- polecenia wydane podczas poprzedniej odprawy,
- sytuację oraz atmosferę panującą w poszczególnych oddziałach mieszkalnych, które przedstawiali wychowawcy z wszystkich oddziałów mieszkalnych,
- uzyskane informacje dotyczące ewentualnych niepokojów wśród osadzonych oraz zachowań mogących grozić bezpieczeństwu Jednostki,

⁴⁷ Z przeznaczeniem również dla osadzonych z pawilonów „A” i „C”.

⁴⁸ Dyrektora Generalnego SW z 29 grudnia 2022 r. w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w Służbie Więziennej oraz ustalenia sposobu i trybu prowadzenia czynności sprawdzających, dotyczących tych zdarzeń oraz sposobu ich dokumentowania.

- zjawiska podkultury przestępczej występującej na terenie Zakładu, w tym liczby jej uczestników w poszczególnych oddziałach oraz osadzonych mających znaczny wpływ na kształtowanie się podkultury,
- zachowanie osadzonych stwarzających problemy wychowawcze,
- osadzonych podlegających wzmożonym oddziaływaniom, wychowawczym i psychologicznym, w tym osadzonych z założoną aktywną kartą osadzonego zagrożonego samobójstwem, przebywających w poszczególnych oddziałach penitencjarnych oraz osadzonych przebywających w celach monitorowanych i izolacyjnych;
- sprawy bieżące i wydane polecenia, w tym zdarzenia mające miejsce na terenie Jednostki.

Kierownik Działu Penitencjarnego wyjaśniła, że *podczas odpraw penitencjarno-ochronnych każdorazowo omawiana jest sytuacja oraz atmosfera panująca w poszczególnych oddziałach mieszkalnych, uwzględniająca ewentualne zagrożenia bezpieczeństwa i ich przyczyny.*

(akta kontroli str. 567, 698)

1.7.3. W przypadku agresywnego zachowania się osadzonych wobec funkcjonariuszy podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych, funkcjonariusze informowali przełożonego o takim zdarzeniu sporządzając odpowiednią notatkę służbową lub wpis do księgi ewidencji służby⁴⁹. W przypadku napaści na funkcjonariusza każdorazowo informowany był przełożony oraz wszczynano postępowanie wyjaśniające⁵⁰. W przypadku napaści fizycznej na funkcjonariusza uruchomiono procedurę zakwalifikowania osadzonego jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego⁵¹.

(akta kontroli str. 569)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że *w przypadku osadzonego, którego charakter popełnionego czynu, warunki i właściwości osobiste bądź zachowanie w trakcie odbywania kary wskazywały, że mogą oni stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy, pracowników lub Jednostki sporządza się indywidualną kartę zaleceń profilaktycznych. Z zapisami ujętymi w karcie zapoznają się funkcjonariusze, którzy realizują czynności ze skazanym, w tym dowódca zmiany i oddziałowy. Kartę umieszcza się w systemie Centralna Baza Danych Osób Pozbawionych Wolności, w zakładce czynności profilaktyczne. Ponadto przyjętą zasadą jest, aby z zaleceniami zapoznawać wszystkich funkcjonariuszy i pracowników, którzy mają kontakt ze skazanym.*

(akta kontroli str. 570)

Karta zaleceń profilaktycznych stosowanych wobec osadzonego wskazywała powód sporządzenia, zalecenia⁵², podpis osoby sporządzającej, listę osób, które otrzymały kopię karty oraz listę potwierdzającą zapoznanie się z poleceniami.

W zaleceniach wskazano również funkcjonariuszy, których należy zapoznać z kartą.

Kierownik Działu Penitencjarnego wyjaśniła, że *w przypadku osadzonych zachowujących się agresywnie wobec funkcjonariuszy, dyrektor jednostki podejmuje decyzję o założeniu skazanemu karty zaleceń profilaktycznych stosowanych wobec*

⁴⁹ Zagadnienie szerzej opisane w punkcie 2.3.

⁵⁰ Zagadnienie szerzej omówione w punkcie 2.4.2.

⁵¹ Wspomnianą w punkcie 1.7.1.

⁵² M.in. dotyczące sposobu realizacji czynności z osadzonym, konieczności zachowania wobec osadzonego szczególnej ostrożności, prewencyjnego stosowania środków bezpieczeństwa.

osadzonego. Ww. karta jest przekazywana każdorazowo kierownictwu Działu Penitencjarnego w celu zapoznania z nią podległych funkcjonariuszy. Kierownik Działu Penitencjarnego omawia zalecenia wynikające z karty na odprawie Działu Penitencjarnego, następnie drogą mailową karta jest przesyłana wszystkim podległym funkcjonariuszom w celu zapoznania i realizacji zawartych zaleceń. Podkreśliła jednocześnie, że funkcjonariusze nieobecni w służbie mają obowiązek zapoznania się z dokumentacją przesłaną drogą mailową niezwłocznie po powrocie do pracy.

(akta kontroli str. 571)

Kierownik Działu Terapeutycznego dla skazanych uzależnionych wyjaśniła, że w przypadku osadzonych zachowujących się agresywnie wobec funkcjonariuszy, Dyrektor podejmuje decyzję o założeniu skazanemu karty zaleceń profilaktycznych stosowanych wobec osadzonego. Ww. karta jest przekazywana każdorazowo Kierownikowi Działu Terapeutycznego dla skazanych uzależnionych w celu zapoznania z nią podległych funkcjonariuszy. Kierownik działu omawia zalecenia wynikające z karty na odprawie/posiedzeniu zespołu terapeutycznego, następnie drogą mailową kartę przesyła wszystkim podległym funkcjonariuszom w celu zapoznania i realizacji zawartych w niej zaleceń. Funkcjonariusze nieobecni w służbie mają obowiązek zapoznania się z dokumentacją przesłaną drogą mailową niezwłocznie po powrocie do pracy. Skazanego uzależnionego, który swoim zachowaniem w poważnym stopniu zaburza przebieg zajęć grupowych albo zagraża innym uczestnikom terapii obejmuje się intensywnymi oddziaływaniami psychokorekcyjnymi w celu zmiany postawy i zachowania. W przypadku, gdy osadzony w trakcie pobytu w Oddziale Terapeutycznym dla skazanych uzależnionych przejawia zachowania godzące w bezpieczeństwo w funkcjonariuszy służby więziennej skazany może zostać wypisany z Oddziału Terapeutycznego przed ukończeniem terapii. Pacjenci Działu Terapeutycznego dla skazanych uzależnionych na bieżąco realizują program terapeutyczny, który również między innymi jest poświęcony pracy w obszarze pracy nad złością i agresją w kontekście zdiagnozowanego uzależnienia.

(akta kontroli str. 572-573)

Kierownik Działu Terapeutycznego dodała, że wobec osadzonych zachowujących się agresywnie wprowadzane są przede wszystkim dodatkowe zalecenia, m.in. ochronne. Skazany taki może być izolowany od pozostałych osadzonych, a wszelkie oddziaływania wobec niego realizowane są osobno (na przykład nie bierze w tym czasie udziału w zajęciach grupowych, edukacyjnych, terapeutycznych czy kulturalno-oświatowych, spaceru udzielane są w odizolowaniu od innych skazanych). Ponadto mogą być dodatkowo stosowane kajdanki czy asysta dwóch funkcjonariuszy. Powyższe zalecenia zapisywane były w protokołach z posiedzeń zespołu terapeutycznego. Obecnie są one zbierane w wykazie zaleceń ochronnych. Wykaz przygotowywany jest przez zespół terapeutyczny. Po zatwierdzeniu przez Dyrektora, kopie wykazu przekazywane są do poszczególnych oddziałowych. Wykaz jest regularnie aktualizowany, średnio raz w miesiącu.

(akta kontroli str. 568)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że po zakwalifikowaniu skazanego jako stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Zakładu przez Komisję penitencjarną, Kierownik Działu Ochrony sporządza w dwóch egzemplarzach kartę osadzonego niebezpiecznego. Jeden egzemplarz otrzymuje dowódca zmiany, a drugi funkcjonariusz, który wykonuje zadania w oddziale mieszkalnym, w jakim jest rozmieszczony osadzony niebezpieczny. Funkcjonariusz ten, zapoznaje każdego funkcjonariusza i pracownika

mającego bezpośredni kontakt z osadzonym niebezpiecznym z informacjami zawartymi w karcie.

(akta kontroli str. 571)

1.7.4. Zgodnie z zarządzeniami Dyrektora⁵³ w sprawie sposobu gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji pozyskanych w wyniku czynności profilaktycznych zobowiązano wszystkich funkcjonariuszy i pracowników do realizacji czynności profilaktycznych, wyznaczono osoby odpowiedzialne za przekazywanie informacji oraz ustalono formę ich przekazywania. W przypadku uzyskania informacji dotyczących bezpośredniego zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa Jednostki, nałożono obowiązek niezwłocznego informowania dyrektora lub osoby go zastępującej.

(akta kontroli str. 298-326)

Ww. regulacja została znacząco rozbudowana i uszczegółowiona zarządzeniem Dyrektora nr 64/2023 z 25 maja 2023 r. w sprawie zasad i sposobu realizacji, gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji pozyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych. Wyznaczono w nim osoby do: gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku wykonywanych czynności profilaktycznych; koordynowania zadań związanych z przeciwdziałaniem przenikaniu i obrotowi substancji odurzających na terenie Zakładu; przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych, a w szczególności sprawdzania, analizy i klasyfikowania. Określono m.in. sposoby przekazywania informacji, w tym w przypadku przemieszczania osadzonego pomiędzy oddziałami oraz metody gromadzenia informacji. Ustalono, że w celu dokonania oceny atmosfery panującej w Jednostce oraz udrożnienia przepływu informacji organizuje się odprawy kierownictwa, poszczególnych oddziałów penitencjarnych i terapeutycznych, jak również odprawę penitencjarno-ochronną. Stanowiąca załącznik do ww. zarządzenia instrukcja w sprawie sposobu realizacji czynności profilaktycznych przez funkcjonariuszy i pracowników Zakładu stanowiła, że wykonują oni czynności profilaktyczne realizując sposób ochrony zakładu, w szczególności poprzez: obserwowanie zachowań i relacji w środowisku osadzonych, rozpoznawanie struktur podkultury przestępczej oraz atmosfery i nastrojów wśród osadzonych, a także ich zamiarów godzących w bezpieczeństwo jednostki.

(akta kontroli str. 298-326)

1.7.5. W Zakładzie, według stanu na koniec lat 2021-2023 przebywało odpowiednio 1236, 1235, 1371 osadzonych, a na dzień 30 czerwca 2024 r. było ich 1396.

Kierownik Działu Terapeutycznego wyjaśniła, że *każdy skazany przyjmowany do jednostki penitencjarnej, poddawany jest badaniom osobopoznawczym w celu dokonania klasyfikacji, a także na kolejnych etapach odbywania kary pozbawienia wolności. Opinie psychologiczne sporządzane są każdorazowo wobec skazanych dokonujących samouszkodzeń, przed wymierzeniem kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej oraz pozostałych przypadkach wymienionych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych*⁵⁴.

(akta kontroli str. 535-536)

Oddział Terapeutyczny zlokalizowany był w pawilonie „F” i zajmował trzy oddziały mieszkalne. Liczba osadzonych wynosiła: 1 stycznia 2021 r. – 122 a 31 grudnia

⁵³ Zarządzenie nr 69/2021 z 21 czerwca 2021 r. i nr 123/2022 z 1 grudnia 2022 r.

⁵⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 1344.

2021 r. – 119. W ciągu 2021 r. 178 osadzonych zostało objętych oddziaływaniami specjalistycznymi. W 2022 r., zarówno 1 stycznia, jak i 31 grudnia, w Oddziale przebywało 119 skazanych, a w ciągu całego roku 174 osadzonych zostało objętych oddziaływaniami specjalistycznymi. Według stanu na dzień 1 stycznia 2023 r. w Oddziale przebywało 119 osadzonych, a 31 grudnia 2023 r. było ich 117. W 2023 r. 175 osadzonych zostało objętych oddziaływaniami specjalistycznymi.

Kierownik Działu Terapeutycznego wyjaśniła, że *wobec każdego skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym, w Oddziale dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, sporządzone zostało orzeczenie psychologiczno-penitencjarne, którego wnioski są podstawą do skierowania skazanego przez komisję penitencjarną do dalszego odbywania kary w systemie terapeutycznym.*

(akta kontroli str. 527-534)

1.7.6. W poszczególnych latach 2021-2024 (do 30 czerwca 2024 r.), w Oddziale Terapeutycznym osadzonych obejmowano programem przeciwdziałania agresji i autoagresji w ramach realizowanych programów terapeutycznych, w których uczestniczyło odpowiednio 26, 13, 11 i 9 osób oraz programami resocjalizacji, w których uczestniczyło ich odpowiednio 5, 18 i 6 (żaden z osadzonych nie uczestniczył w programie resocjalizacji w 2024 r.).

W Oddziale Penitencjarnym, w latach 2021-2024 (do 30 czerwca) 657 osadzonych objęto programami resocjalizacji z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy. W poszczególnych latach ww. okresu było ich odpowiednio: 132, 189, 171 i 165.

(akta kontroli str. 534)

1.7.7. Dyrektor dysponował aktualną wiedzą w zakresie sytuacji oraz atmosfery panującej w poszczególnych oddziałach mieszkalnych, w tym w szczególności o uzyskanych informacjach dotyczących ewentualnych niepokojów wśród osadzonych oraz zachowaniach mogących grozić bezpieczeństwu Jednostki. Podczas odpraw penitencjarno-ochronnych każdorazowo omawiana była ocena atmosfery panującej w poszczególnych oddziałach mieszkalnych, uwzględniająca ewentualne zagrożenia bezpieczeństwa i ich przyczyny.

Dyrektor był na bieżąco informowany o wszelkich agresywnych zachowaniach osadzonych wobec funkcjonariuszy podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych oraz przypadkach uzyskania informacji dotyczących bezpośredniego zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa Jednostki.

(akta kontroli str. 567)

1.8. W okresie objętym kontrolą żaden funkcjonariusz Zakładu nie przedstawił Dyrektorowi postulatów dotyczących potrzeby zmian organizacyjno-prawnych na terenie Zakładu lub w SW, mających na względzie podniesienie standardu bezpieczeństwa funkcjonariuszy na służbie. Nie zgłaszała ich też żadna z obu organizacji związkowych funkcjonujących na terenie Zakładu.

(akta kontroli str. 510, 513)

1.9.1. Dnia 19 listopada 2021 r., 15 listopada 2022 r. oraz 6 listopada 2023 r. w ZK odbyły się ćwiczenia ochronne przeprowadzone każdorazowo według konspektu zatwierdzonego przez Dyrektora, a przedstawionego przez Kierownika Działu Ochrony⁵⁵. W ćwiczeniach brali udział funkcjonariusze lub pracownicy Zakładu, GISW, Komendy Powiatowej Policji w Szamotułach,

⁵⁵ Sporządził Inspektor Działu Ochrony, sprawdził Kierownik Działu Ochrony, przedstawiając Dyrektorowi do zatwierdzenia.

Komisariatu Policji we Wronkach, Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Szamotułach, Straży Miejskiej we Wronkach, Centrum Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta i Gminy we Wronkach.

W 2021 r. tematem ćwiczeń była likwidacja zagrożenia bezpieczeństwa ZK, doskonalenie umiejętności kierowania i współdziałania służb, prowadzenia akcji polegającej na likwidacji zagrożenia w postaci buntu oraz zagrożenia pożarowego w Jednostce, odparcia bezpośredniej napaści na konwój SW, ujęcia osoby pozbawionej wolności w czasie próby ucieczki z ZK i unieszkodliwienie czynnika biologicznego zagrażającego bezpieczeństwu, zdrowiu i życiu ludzi (m.in. ujawnienie substancji toksycznej w korespondencji).

W 2022 r. tematem ćwiczeń były: odmowa opuszczenia przez skazanych rejonu zatrudnienia; zabarykadowanie się w jednym z pomieszczeń warsztatu; użycie środków przymusu bezpośredniego; wystąpienie zagrożenia pożarowego na terenie ZK w pomieszczeniu warsztatu; udzielanie pomocy osobom poszkodowanym; sprawdzenie mobilności funkcjonariuszy będących w służbie w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa ZK, wejście na pas ochronny przy pawilonie „A” osoby nieuprawnionej; odmowa opuszczenia pojazdu konwojowego po powrocie z czynności procesowych poza terenem Jednostki.

W 2023 r. tematem ćwiczeń było: wystąpienie zagrożenia pożarowego na terenie jednostki organizacyjnej w pawilonie „G” w pomieszczeniach służby zdrowia; odmowa zejścia skazanych z placu spacerowego; wejście na pas ochronny przy pawilonie „C” osoby nieuprawnionej.

(akta kontroli str. 695)

1.9.2. W okresie objętym kontrolą w Zakładzie zorganizowano szkolenie obejmujące zagadnienia samoobrony funkcjonariuszy i pracowników SW. 5 i 12 kwietnia 2023 r. przeprowadzono szkolenie z zakresu samoobrony i umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych.

(akta kontroli str. 695)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że szkolenia w znacznej większości mają charakter samokształcenia, teorii. Kwestie bezpośrednio związane z bezpieczeństwem funkcjonariuszy, takie jak samoobrona, użycie środków przymusu bezpośredniego, zasady współdziałania w grupach wymagają intensyfikacji. Obecnie z uwagi na sytuację kadrową w jednostce oraz liczbę godzin ponadnormatywnych wypracowanych przez funkcjonariuszy wydziału ochrony, regularne organizowanie szkolenia jest niemożliwe. Konieczność zapewnienia prawidłowego toku służby i odpoczynku funkcjonariuszy powoduje, że nie wystarcza czasu na organizację tego typu szkoleń praktycznych w regularnych cyklach. Wynika to także z konieczności organizowania takiego szkolenia w dniu wolnym od służby. Zwracając uwagę na zdecydowaną większość funkcjonariuszy pełniących służbę w trybie zmianowym, czas ich służby przekracza 12 godzin dobowo, a efektywność szkoleń organizowanych po takim czasie jest niska z uwagi na zmęczenie. Problemem pozostaje także kwestia kursów instruktorskich dla osób, które takie szkolenia prowadzą. W ostatnich latach niemal całość środków na kursy instruktorskie była przeznaczona do funkcjonariuszy GISW. Grupa realizuje zadanie na rzecz wszystkich jednostek okręgu, co powoduje znaczne ograniczenia w dostępności funkcjonariuszy.

Zastępca Kierownika Działu Ochrony podał, że system szkoleniowy, który w mojej ocenie przyczyniłby się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa w zakresie umiejętności praktycznego zachowania w sytuacji zagrożenia, samoobrony, użycia środków przymusu bezpośredniego, współdziałania w grupach, działań interwencyjnych itp., to zabezpieczenie w prognozowanym czasie służby funkcjonariuszy godzin obowiązkowego uczestnictwa w zajęciach z powyższych zagadnień ze wskazaną częstotliwością: np. każdy funkcjonariusz ma obowiązek

w kwartale uczestniczyć w dwóch godzinach szkolenia, zgodnie z grafiką dostosowanym do dostępności instruktorów.

(akta kontroli str. 561-562)

1.9.3. W okresie objętym kontrolą w ZK przeprowadzono szkolenia z zakresu m.in.:

- ochrony przeciwpożarowej oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy;
- prowadzenia czynności profilaktycznych, źródeł pozyskiwania informacji, sposobu ich gromadzenia i przetwarzania⁵⁶;
- zagadnień bezpieczeństwa, samoobrony, współpracy i wzajemnego ubezpieczania, a także reagowania w sytuacjach kryzysowych⁵⁷;
- przeprowadzania kontroli⁵⁸;
- organizacji zakładu karnego⁵⁹;
- pomocy przedmedycznej i bezpieczeństwa zdrowotnego⁶⁰.

(akta kontroli str. 695-696)

W okresie objętym kontrolą, w każdym roku organizowano również szkolenia strzeleckie.

(akta kontroli str. 695-696)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Zakładzie opracowywano i przyjmowano instrukcje ochronne nie dysponując protokołem z rozpoznania przeprowadzonego w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony. Naruszało to obowiązujący przed 1 stycznia 2023 r. § 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej⁶¹ (dla dokumentu przyjętego 15 grudnia 2020 r.) oraz § 10 ust. 1 zarządzenia Dyrektora Generalnego SW nr 2/23 z 9 stycznia 2023 r.⁶² (dla dokumentu przyjętego 30 czerwca 2023 r.), zgodnie z którymi Dyrektor był zobowiązany do ustalenia instrukcji ochronnej na podstawie rozpoznania.

W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie nie przeprowadzono rozpoznania w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony Jednostki, przy czym w świetle treści § 12 ust. 1 ww. rozporządzenia oraz § 9 ust. 2 ww. zarządzenia nie zaszły okoliczności stanowiące o potrzebie jego przeprowadzenia.

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił m.in., że *dyrektor jednostki przeprowadza rozpoznanie wynikające z § 9 zarządzenia nr 2/23 i zarządzenia 69/2023 w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony jednostki podczas oddawania do*

⁵⁶ Np. „Podkultura przestępcza; stan zjawiska i zmiany, jakim podlega i zagrożenia dla bezpieczeństwa jednostki z niego wynikające; obowiązki funkcjonariuszy i pracowników SW w zakresie profilaktyki negatywnych przejawów zjawiska; szkolenie z zakresu prowadzenia czynności profilaktycznych”, „Identyfikacja środków narkotycznych i substancji psychoaktywnych, źródła handlu, ośrodkami narkotycznymi, rozpoznawanie objawów występujących po użyciu środków narkotycznych”.

⁵⁷ Np. „Zasady postępowania z osadzonymi stwarzającymi, poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego”, „Rozpoznawanie werbalnych i niewerbalnych sygnałów agresji, negocjacje i mediacje w sytuacjach kryzysowych”.

⁵⁸ Np. „Zasady i cel przeprowadzania kontroli pobieżnej i kontroli osobistej osadzonych”, „Zasady właściwego przeprowadzenia kontroli, cel i innych pomieszczeń”.

⁵⁹ Np. „Gospodarka przedmiotami niedozwolonymi”, „Właściwe ewidencjonowanie użycia środków przymusu bezpośredniego”.

⁶⁰ Np. „Postępowanie z osadzonymi – nosicielami wirusa HIV i chorymi na AIDS oraz uzależnionymi od środków psychotropowych, nikotyny oraz postępowania w przypadku podejrzenia lub rozpoznania gruźlicy w warunkach zakładu karnego”, „Udzielanie pomocy przedmedycznej”.

⁶¹ Dz. U. poz. 1804, obowiązywało do 31 grudnia 2022 r., dalej także: rozporządzenie.

⁶² Dalej także: zarządzenie.

użytku wyremontowanego budynku zakwaterowania osadzonych lub wyremontowanego oddziału. Obecnie sposób ochrony jest kontynuacją poprzednich ustaleń, a na terenie zakładu karnego nie oddawano do użytku kolejnego oddziału mieszkalnego, który wymaga powołania komisji, która określi nowy sposób ochrony. Sposób ochrony ustalono podczas oddawania do użytku obiekt zakładu karnego. System ochrony, jaki został ustalony sprawdza się i nie ma konieczności na tym etapie go zmieniać.

Dodał m.in., że w Zakładzie w okresie objętym kontrolą nie zostało przeprowadzone rozpoznanie w celu ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony jednostki, ponieważ regulacje prawne nie narzucały takiego obowiązku. Kolejne akty prawne, począwszy od rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 31 października 2003 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej określały konkretne przypadki, w których należy przeprowadzić rozpoznanie. Żaden z nich nie zaistniał w tym czasie w jednostce. Obowiązujące rozpoznanie jest dokumentem bardzo starym, który nie znajduje się w posiadaniu kierownictwa działu ochrony.

(akta kontroli str. 474, 551-554, 580)

Dostrzegając niezmienny się system ochrony obowiązujący w Zakładzie oraz brak okoliczności obligujących do przeprowadzenia rozpoznania w okresie objętym kontrolą, NIK wskazuje, że ww. §§ rozporządzenia i zarządzenia literalnie stanowią, iż instrukcję ochronną ustala się „na podstawie rozpoznania”. Zgodnie z § 12 ust. 4 rozporządzenia oraz § 9 ust. 6 zarządzenia, z przeprowadzonego rozpoznania sporządza się protokół. Zakład nie dysponował tym dokumentem, a co za tym idzie, przy ustalaniu instrukcji ochronnych bez wiedzy o jego treści zachodziło realne ryzyko mechanicznego powielania obowiązującego systemu ochrony, a nie jego faktycznego ustalenia w oparciu o materiał źródłowy.

2. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie przeprowadzono modernizację systemu sygnalizacji i napadu, poprzez jego ulepszenie oraz usprawnienie, tj. zainstalowanie 95 dodatkowych przycisków alarmowych, a także elementów sygnalizacji akustyczno-optycznej, bez przeprowadzenia części wymaganych procedur.

Zgodnie z § 12 ust. 1 Wytycznych nr 4/2013, a następnie Wytycznych 22/2022, przy modernizacji starych zabezpieczeń, opracowuje się koncepcje i założenia do projektu modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych. W myśl §§ 3 ust. 3 ww. wytycznych, poszczególne systemy, powinny spełniać wymagania techniczne urządzeń wchodzących w skład tych systemów oraz posiadać certyfikaty poświadczające zgodność z normami określonymi w załączniku nr 1 do tych wytycznych. Ponadto, stosownie do wymogów §§ 4 ust. 1 oraz 17 ust. 2 obu wytycznych, powinna zostać przeprowadzona analiza zagrożeń, a po sprawdzeniu systemu należało sporządzić protokół odbioru.

(akta kontroli str. 743-751)

Ww. modernizację systemu alarmowego błędnie uznano w Zakładzie jedynie za rozbudowę niestanowiącą modernizacji, co spowodowało, że w ZK:

- nie opracowano koncepcji i założeń do projektu budowy lub modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych związanych z poprawą bezpieczeństwa funkcjonariuszy,
- nie opracowano analizy zagrożeń i potrzeb w zakresie zabezpieczeń elektronicznych,
- nie sporządzono protokołu odbioru i dokumentacji powykonawczej,
- elementy modernizujące system sygnalizacji i napadu nie posiadały wymaganych ww. certyfikatów.

(akta kontroli str. 474)

Zakup urządzeń dokonano w drodze przetargu nieograniczonego oraz zapytań ofertowych. Zakupione elementy systemu zainstalowano we własnym zakresie siłami Zakładu.

(akta kontroli str. 743)

Młodszy Inspektor Działu Informatyki i Łączności wyjaśnił m.in., że *użytkowane w jednostce system sygnalizacji i napadu został zamontowany przed 2013 r., gdy wytyczne nr 4/2013 jeszcze nie obowiązywały. Wobec powyższego nie istniał obowiązek spełniania wytycznych w odniesieniu do tego systemu podczas wykonywanej rozbudowy systemu sygnalizacji włamania i napadu polegającej na dołożeniu punktów alarmowych. Nie brano pod uwagę wytycznych Dyrektora Generalnego SW numer 4/2022 z 30 grudnia 2022 r., ponieważ zgodnie z § 1 pkt 2 wytyczne należy zastosować przy modernizacji istniejących oraz budowie nowych systemów zabezpieczeń elektronicznych jednostek.*

(akta kontroli str. 551)

Funkcjonariusz Działu Informatyki i Łączności wyjaśnił, że *ww. koncepcji nie opracowano, gdyż wykonuje się je dla nowo projektowanych bądź modernizowanych systemów, a podczas prac związanych z bezpieczeństwem w Zakładzie, dokonano jedynie rozbudowy już istniejącego systemu, bez jego wymiany bądź modernizacji.*

(akta kontroli str. 474)

Młodszy Inspektor Działu Informatyki i Łączności wyjaśnił, że: *przedmiotowa rozbudowa nie została uznana za modernizację, ponieważ nie wymieniono w niej komponentów na nowsze, a jedynie zwiększono liczbę punktów sygnalizacji alarmowej. Podczas tej rozbudowy nie rozszerzono funkcjonalności centrali alarmowej ponad te, które były już w niej obecne.*

(akta kontroli str. 551)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że: *analizę zagrożeń i potrzeb w zakresie zabezpieczeń elektronicznych każdorazowo określa się podczas przeglądu zabezpieczeń techniczno-ochronnych. Jednym z członków komisji jest zawsze funkcjonariusz Działu Informatyki i Łączności.*

(akta kontroli str. 580)

Przywołane wytyczne w ujętych w nich słowniczkach (§§ 2) nie definiują pojęcia modernizacji. Należy się zatem posługiwać znaczeniem tego pojęcia ujętym w pokrewnych dla tej materii aktach prawnych, a w następnej kolejności znaczeniem funkcjonującym powszechnie w języku. Ponieważ pojęcie modernizacji wyeliminowano z przepisów, w tym słowniczka ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁶³ jeszcze w styczniu 1999 r., zasadne jest tu zatem wykorzystanie definicji ze słownika języka polskiego, w myśl której modernizacja to – obok unowocześnienia – także „usprawnienie czegoś”⁶⁴. W orzecnictwie Krajowej Izby Odwoławczej wskazuje się, że „określenie "modernizacja" pozostające poza wyraźnie zdefiniowaną siatką pojęciową aktów prawnych (języka prawnego) często jednak przemyka do metajęzyka używanego w stosowaniu prawa (języka prawniczego) jako szerokie określenie, które dotyczy każdego rodzaju przebudowy, rozbudowy, remontu lub wymiany elementów konstrukcji połączonej z obiektywną poprawą w stosunku do stanu poprzednio istniejącego”⁶⁵. W ramach przedmiotowych prac poprawiono wydajność systemu nie tylko poprzez zwiększenie liczby punktów wywołujących sygnał alarmowy, ale przede wszystkim przez dodanie nowych funkcji, tj. alarmowych przycisków nożnych oraz sygnalizacji akustyczno-optycznej nad

⁶³ Dz. U. z 2024 r. poz. 725, ze zm.

⁶⁴ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/modernizacja.html>

⁶⁵ Wyrok z 10 października 2017 r., KIO 1994/17.

drzwiami pomieszczeń. W tym kontekście, nie ograniczono się do rozbudowy uprzednio istniejących elementów, ale usprawniono, ulepszono, zwiększono funkcjonalność uprzednich rozwiązań, tj. dokonano ich modernizacji. Ta zaś powinna podlegać ww. wytycznym Dyrektora Generalnego SW.

3. W okresie objętym kontrolą w Zakładzie nie obowiązywały procedury postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania.

Zgodnie z wymogiem ujętym w §§ 19 pkt 2 Wytycznych nr 4/2013 i nr 4/2022 podczas eksploatacji systemów zabezpieczeń elektronicznych kierownik jednostki jest w szczególności zobowiązany do m.in. ustalenia procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania.

(akta kontroli str. 531-532)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że: *brak sformalizowanych procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu, wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania jest niedopatrzeniem. Sposób działania funkcjonariuszy w takich sytuacjach podlega każdorazowo indywidualnej ocenie stanu zagrożenia. Dowódca zmiany w instrukcji stanowiskowej ma określone, iż w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości natychmiast podejmuje decyzje zmierzające do ich usunięcia w zakresie zapewniającym porządek i bezpieczeństwo w jednostce. Działania podejmowane przez dowódców zmian w przypadku awarii każdorazowo odnotowywane były w książce przebiegu służby, na przykład poprzez zwiększenie częstotliwości patroli i wezwanie do jednostki funkcjonariusza działu odpowiedzialnego za usunięcie usterki. Niestety, tego typu procedury nie zostały do tej pory w jednostce w żaden sposób usystematyzowane i sformalizowane.*

(akta kontroli str. 531-532)

W trakcie kontroli NIK Zastępca Dyrektora Zakładu wydał polecenie przygotowania stosownych procedur w przedmiotowym zakresie.

(akta kontroli str. 531-532)

4. W obowiązujących w Zakładzie regulacjach dotyczących porządku wewnętrznego, nie uwzględniono obowiązków osadzonych dotyczących sposobu ich postępowania i zachowania się w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, terapeutów, w zakresie przebywania wyłącznie w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie dla osadzonych. Regulacje te nie zawierały postanowień informujących osadzonych o konsekwencjach faktycznych, prawnych lub dyscyplinarnych naruszenia granicy wyznaczonej strefy.

W związku z wyznaczeniem stref dla skazanego, Zastępca Dyrektora Zakładu zatwierdził: 6 czerwca 2022 r. komunikat lokalnego radiowęzła informujący: „W pomieszczeniach administracji, przy pomocy żółtych linii wyznaczono obszar, w którym winien znajdować się osadzony podczas rozmowy z funkcjonariuszem. Przekraczanie wyznaczonej strefy jest zabronione.”; 8 czerwca 2022 r. komunikat ogłoszenia: „Administracja Zakładu Karnego we Wronkach informuje, iż w pomieszczeniach administracji żółtą linią została wyznaczona strefa, której nie mogą przekroczyć osadzeni.”

(akta kontroli str. 374-378)

Kierownik Działu Penitencjarnego wyjaśniła m.in., że *skazani odbywający karę w Zakładzie informowani byli o wyznaczonych strefach, w których winni przebywać podczas wizyty w dyżurkach kadry penitencjarnej. Sporządzono i regularnie emitowano komunikaty dotyczące obowiązujących uregulowań, przygotowano ogłoszenia i umieszczono na tablicach ogłoszeń w oddziałach mieszkalnych oraz wywieszono je w pomieszczeniach administracji, w miejscach widocznych dla*

osadzonych. Wychowawcy oraz psychologowie dokonując wizytacji na bieżąco informowali skazanych o wprowadzonych rozwiązaniach oraz o możliwych konsekwencjach dyscyplinarnych wynikających z naruszenia wyznaczonej strefy.

(akta kontroli str. 374-378)

W okresie objętym, kontrolą, przekroczenie żółtej linii wyznaczającej strefę osadzonego w pomieszczeniu stanowiło jedną z podstaw wnioskowania o wymierzenie kary dyscyplinarnej.

(akta kontroli str. 374-378)

Porządek wewnętrzny ustalony przez Dyrektora na podstawie art. 73 § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy⁶⁶ jest aktem normatywnym Zakładu dotyczącym i obowiązującym osadzonych, uzupełniającym kwestie określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności⁶⁷. W literaturze wskazuje się, że porządek wewnętrzny zakładu karnego jest aktem ogólnym wydawanym przez dyrektora w formie zarządzenia zakładowego⁶⁸.

W świetle treści § 4, 10 i 12 ww. rozporządzenia: niezwłocznie po umieszczeniu skazanego w celi przejściowej wychowawca lub wyznaczony funkcjonariusz przeprowadza z nim rozmowę informacyjną, w której zapoznaje go w szczególności z jego prawami i obowiązkami oraz ustalonym w zakładzie karnym porządkiem wewnętrznym; porządek ten powinien uwzględniać konieczność tworzenia warunków zindywidualizowanego oddziaływania na skazanych, utrzymania bezpieczeństwa, dyscypliny i porządku oraz zapewnienia w zakładzie karnym właściwych warunków bytowych, sanitarnych i zdrowotnych; tekst porządku wewnętrznego powinien znajdować się w każdej celi mieszkalnej.

Przyjęte w Zakładzie rozwiązanie, w ramach którego osadzonych informuje się o zakazach jedynie w formie ogłoszenia przy ich wprowadzeniu, a wobec nowo przybyłych w formie ustnej przez funkcjonariuszy SW, należy uznać za działania nie w pełni rzetelne, tj. niewystarczające i niesprzyjające zapewnieniu optymalnego poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszom ZK – a także pełnej ochronie praw osadzonych. W tym kontekście zasadne jest aby obowiązki osadzonego wynikające z polecenia Dyrektora Generalnego SW z 27 kwietnia 2022 r., dotyczące przebywania wyłącznie w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie oraz konsekwencje faktyczne, prawne lub dyscyplinarne naruszenia granicy tej strefy zostały ujęte w przepisach wewnętrznych Jednostki.

OCENA CZĄSTKOWA

Struktura organizacyjna ZK zapewniała podział zadań i współpracę poszczególnych jego komórek w zakresie monitorowania, koordynowania i nadzoru nad działaniami dotyczącymi zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim pracownikom Jednostki. Przyjęty sposób ochrony był prawidłowy, a treść opracowanych instrukcji ochronnych odpowiadała obowiązującym wymogom, z tym że przy ich ustalaniu Zakład nie dysponował wymagany dokumentem rozpoznania. Brak było też procedur postępowania z alarmami, ostrzeżeniami o uszkodzeniu oraz wyłączeniu części lub całego systemu ze stanu działania. Do przeprowadzonej w Zakładzie modernizacji systemu zabezpieczeń elektronicznych nie zastosowano wytycznych Dyrektora Generalnego SW. Modernizacja ta nie została poprzedzona opracowaniem koncepcji i założeń tego projektu, a elementy rozszerzające jego funkcjonalność nie posiadały

⁶⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 706, dalej: kkw.

⁶⁷ Dz. U. poz. 2847.

⁶⁸ T. Przesławski, M. Rokosz [w:] Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, wyd. II, red. W. Sych, LEX/el. 2024, art. 73.

certykatów poświadczających ich zgodność z obowiązującymi normami. Pomieszczenia wychowawców, terapeutów i psychologów zostały zlokalizowane i wyposażone w sposób przewidziany w uregulowaniach wewnętrznych. Stworzono w ten sposób realne warunki ograniczające zagrożenia bezpieczeństwa funkcjonariuszy SW podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych, m.in. poprzez wyznaczenie stref, w których mogli przebywać osadzeni. W regulacjach wewnętrznych nie ujęto jednak obowiązków osadzonych dotyczących przebywania wyłącznie w oznaczonej strefie oraz konsekwencji naruszenia jej granic. Wszyscy funkcjonariusze i pracownicy Zakładu mający bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności zostali terminowo i zgodnie z regulacjami obowiązującymi w jednostce wyposażeni w indywidualne sygnalizatory antynapadowe i alarmowe, a funkcjonariusze Działu Ochrony ponadto w odpowiednie środki przymusu bezpośredniego. W ZK prawidłowo określano potrzeby w zakresie liczby personelu, a Dyrektor podejmował rzetelne działania w celu zapewnienia takiego stanu kadrowego. W odpowiedzi na występujący w okresie objętym kontrolą wzrost liczby wakatów oraz zwiększenie liczby funkcjonariuszy z najkrótszym stażem, uzupełniano czasowe braki kadrowe funkcjonariuszami z innych jednostek organizacyjnych SW oraz wykorzystywano świadczenie pracy w godzinach nadliczbowych. Dyrektor odpowiednio wywiązał się z obowiązku przeprowadzania systematycznych szkoleń i ćwiczeń przygotowujących funkcjonariuszy do podejmowania stosownych działań w sytuacjach kryzysowych.

OBSZAR

2. Realizacja zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych

Opis stanu faktycznego

2.1. Do doraźnego pełnienia służby w Dziale Ochrony w latach 2019-2022 nie kierowano funkcjonariuszy z Działu Administracji. W 2023 r. do tego rodzaju służby skierowano dziewięciu, a w 2024 r. (do 30 września), czterech funkcjonariuszy. Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że było to spowodowane *koniecznością zapewnienia ciągłości pełnienia służby i tym samym utrzymania odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w jednostce. Funkcjonariusze administracji kierowani do doraźnego pełnienia służby w dziale ochrony byli uczestnikami szkoleń organizowanych przez SW, gdzie nabywali podstawowe umiejętności związane z pełnieniem służby w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności. Ponadto, przy ich wyborze kierowano się zasadą, aby były to osoby, które miały już doświadczenie związane z pełnieniem służby w Dziale Ochrony. Ww. funkcjonariusze mieli w swoich zakresach czynności ustalony obowiązek wykonywania innych poleceń służbowych wydawanych przez przełożonych.*

Do wykonywania zadań Działu Ochrony, w okresie objętym kontrolą, nie kierowano funkcjonariuszy z Działu Służby Zdrowia ani Działu Dozoru Elektronicznego.

(akta kontroli str. 401-403, 514-530)

2.2.1. Jak wskazano w punkcie 1.1.3. niniejszego wystąpienia pokontrolnego, Dyrektor wywiązał się z obowiązku ustalenia odpowiedniego sposobu ochrony oraz aktualizował instrukcje stanowiskowe dla funkcjonariuszy pełniących służbę na określonych stanowiskach m.in. w zakresie dostosowania do wymogów

i potrzeb rodzaju uzbrojenia i wyposażenia (w tym radiotelefony, ręczne miotacze substancji obojętnej, kajdanki, osobiste sygnalizatory alarmowe i antynapadowe) oraz przypisanych stanowisk obowiązków (w tym bezpośredniej współpracy z funkcjonariuszami znajdującymi się w pobliżu wykonywanych obowiązków, ich współdziałania i wzajemnego ubezpieczenia się; prowadzenia czynności profilaktycznych, przekazywania informacji mogących mieć wpływ na porządek i bezpieczeństwo jednostki organizacyjnej; podejmowania działań ochronnych lub alarmowania). Funkcjonujący sposób ochrony był kontynuacją poprzednich ustaleń, a system ochrony, jaki został ustalony, nie był zmieniany. W okresie objętym kontrolą dokonywano komisyjnej oceny stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych w Zakładzie oraz poddawano go kontroli komisji OISW. Wyniki ww. ocen i kontroli nie wskazywały na konieczność modyfikacji istniejącego sposobu ochrony, uznając go za zapewniający odpowiedni poziom bezpieczeństwa.

2.2.2. W latach 2021-2024 Dyrektor zapewniał odpowiedni do potrzeb dobór i wykorzystanie kadry, ustalał liczbę stanowisk, przy czym liczba funkcjonariuszy pełniących służbę odpowiadała liczbie osadzonych w poszczególnych oddziałach⁶⁹ oraz zatwierdzał i aktualizował zgodnie z potrzebami instrukcje stanowiskowe⁷⁰. Dyrektor, w całym okresie objętym kontrolą, wywiązał się z obowiązku: zarządzania przeprowadzania kontroli generalnych⁷¹; organizowania rozpoznania nastrojów i atmosfery wśród osadzonych oraz ich zamiarów godzących w porządek i bezpieczeństwo⁷²; określania sposobów zabezpieczania zatrudnienia, widzeń, spacerów, kąpiei, zakupów, zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych, posług religijnych, a także zbiorowych zajęć⁷³.

W wyniku badania⁷⁴ rozkładów służby Działu Ochrony nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie obsady stanowisk.

W okresie objętym kontrolą w Zakładzie występowały przypadki⁷⁵, że podczas służby nocnej jeden funkcjonariusz pełnił służbę w dwóch stanowiskach. W ww. przypadkach służbę na Oddziale Penitencjarnym III pełniło trzech oddziałowych, a na Oddziale Penitencjarnym IV dwóch oddziałowych.

(akta kontroli str. 634-694)

Zastępca Kierownika Działu Ochrony wyjaśnił, że *decyzję o takim rozwiązaniu podejmowano z uwagi na bardzo trudną sytuację kadrową i brak możliwości organizacji służby ochronnej. Funkcjonariusz przyjmujący służbę i podpisujący się w książce rozkładu służby, miał wskazane dwa stanowiska, do których są odrębne instrukcje na stanowisko, określające między innymi zakres jego obowiązków. W porze nocnej, po zakończeniu apelu wieczornego, ruch osadzonych w jednostce jest ograniczony do minimum, w związku z czym liczba obowiązków jest zminimalizowana.*

(akta kontroli str. 634)

Na dzień 14 listopada 2024 r. ww. sytuacja występowała wyłącznie w Oddziale Penitencjarnym III, tj. Pawilonie „F” Zakładu.

(akta kontroli str. 635-694)

⁶⁹ Szerzej opisane w punkcie 1.5.3. wystąpienia pokontrolnego.

⁷⁰ Punkt 1.3.1.

⁷¹ Punkt 2.2.3.

⁷² Punkt 1.7.4. i 2.3.

⁷³ Punkt 1.1.3. i 1.1.6.

⁷⁴ Badaniem objęto rozkłady służby Działu Ochrony dla okresów: 5-11 lipca 2021 r.; 15-21 sierpnia 2022 r.; 1-7 maja 2023 r.; 1-7 kwietnia 2024 r.

⁷⁵ W okresach 5-11 lipca 2021 r.; 1-7 maja 2023 r.; 1-7 kwietnia 2024 r. w Oddziale Penitencjarnym III oraz w okresie 1-7 maja 2023 r. w Oddziale Penitencjarnym IV.

2.2.3. W latach 2021-2023 w ZK przeprowadzano raz w roku kontrolę generalną. Każdorazowo była ona zarządzana przez Dyrektora⁷⁶, który wyznaczał m.in.: harmonogram dla poszczególnych obiektów; pomieszczenia do przeprowadzenia kontroli osobistej; dowódców grup i ich zastępców; funkcjonariuszy uczestniczących w kontroli (pełniących służbę w danym dniu oraz pozostających po służbie nocnej); sposób rozliczania ich z obecności oraz dokumentowania przeprowadzonej kontroli przez dowódców poszczególnych grup. W latach 2021-2022 była to notatka z kontroli generalnej zawierająca propozycje i określająca wnioski dotyczące ujawnienia przedmiotów, a w 2023 r. wskazano, że ma to nastąpić w drodze szczegółowego wypełnienia "Protokołu kontroli generalnej" zgodnie ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 9 grudnia 2022 r.⁷⁷. Wyznaczano również kwatermistrzów oddziałowych z poszczególnych obiektów jako odpowiedzialnych w terminie 14 dni od dokonania kontroli generalnej za pisemne wyjaśnienie spraw zatrzymanych przedmiotów oraz za dopilnowanie realizacji wniosków z kontroli. (akta kontroli str. 699-705)

W kontrolach, we wszystkich czynnościach wzięło udział łącznie 99 funkcjonariuszy w 2021 r., 103 w 2022 r., 110 w 2023 r. W wyniku przeprowadzonych kontroli oraz na podstawie raportów sporządzonych przez dowódców grup kontrolujących poszczególne obiekty Zakładu m.in. nie stwierdzono uszkodzeń zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz nie ujawniono przedmiotów niedozwolonych, mogących zagrozić bezpieczeństwu ZK. W wyniku przeprowadzonych kontroli sformułowano wnioski:

- w latach 2021-2022, w czasie szkoleń Działu Ochrony – dotyczące przypomnienia funkcjonariuszom o konieczności dokonywania praworządnego, rzetelnego oraz wnikliwego kontrolowania cel, pomieszczeń i osadzonych, podczas wykonywania codziennych obowiązków służbowych. Osobą odpowiedzialną za realizację ww. zadania był Kierownik Działu Ochrony,
- w 2022 r. – dotyczące zobligowania dowódców poszczególnych grup do wzmoczonego nadzoru nad sposobem przeprowadzenia kontroli generalnej (w związku ze zdarzeniem szerzej opisanym w punkcie 2.4.3. wystąpienia),
- w 2023 r., w trakcie szkoleń oraz odpraw funkcjonariuszy Działu Ochrony – dotyczące przypominania funkcjonariuszom o konieczności usuwania na bieżąco wszystkich przedmiotów wytwarzanych przez osadzonych, na które nie posiadają oni zgody Dyrektora (linki, sznurki, prowizoryczne obciążenia do ćwiczeń z butelek itp.). Osobą odpowiedzialną za realizację ww. zadania był Kierownik Działu Ochrony.

W 2023 r. każdy z dowódców poszczególnych czterech grup sporządził protokół kontroli generalnej, według wzoru określonego w rozporządzeniu w sprawie kontroli, zawierający:

- podstawę prawną i faktyczną jej podjęcia, przy czym podstawą prawną były art. 223f i 223m kkw, a jako podstawę faktyczną podawano ww. zarządzenie Dyrektora nr 128/2023 r., które konkretyzowało sposób przeprowadzenia kontroli, wskazując m.in. harmonogram oraz zakresy zadań i odpowiedzialności funkcjonariuszy w niej uczestniczących, a także:
- godzinę rozpoczęcia i zakończenia kontroli,

⁷⁶ Zarządzeniami w sprawie kontroli generalnej w Zakładzie nr: 116/2021 z 10 grudnia 2021 r., 110/2022 z 17 października 2022 r. i 128/2023 z 24 listopada 2023 r.

⁷⁷ Z 9 grudnia 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli (Dz. U. poz. 2701). Dalej: rozporządzenie w sprawie kontroli.

- liczbę osób kontrolowanych, przy czym w jednym z protokołów omyłkowo podano w tym miejscu „sześćdziesięciu ośmiu funkcjonariuszy (68)” zamiast liczby osadzonych objętych kontrolą,
- informacje dotyczące miejsc, rejonów, oddziałów, pomieszczeń objętych kontrolą,
- opis przebiegu kontroli, wskazujący m.in. na wyposażenie funkcjonariuszy w ręczne wykrywacze metalu, sprawdzanie stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych, stan techniczny obiektów, ilość i zgodność sprzętów, wyposażenia i przedmiotów osadzonych,
- wyniki kontroli, m.in.: ujawniono uszkodzenia techniczne (rura kanalizacyjna) i sprzętów (np. spłuczki) oraz zakwestionowano przedmioty (m.in. czajniki, sprzęty RTV, linki, sznurki, prowizoryczne obciążenia do ćwiczeń z butelek),
- podpis funkcjonariusza SW kierującego kontrolą generalną.

(akta kontroli str. 699-705)

2.2.4. W okresie od 17 do 21 września 2022 r., w związku z uzyskaniem informacji o zagrożeniu bezpieczeństwa Zakładu wynikającego z zaplanowanego przez osadzonych zbiorowego wystąpienia, wprowadzono⁷⁸ wzmocniony sposób ochrony. Ww. wzmocniony sposób ochrony, uzasadniony względami bezpieczeństwa, polegał na wprowadzeniu dodatkowych przedsięwzięć ochronnych: zwiększeniu składu zmiany również o funkcjonariuszy spoza działu ochrony; wzmocnieniu obsady określonych stanowisk istniejących oraz wystawieniu dodatkowych; wprowadzeniu dyżurów kadry kierowniczej według grafiku zatwierdzonego przez Dyrektora. Ruch osadzonych w ZK został ograniczony do niezbędnych potrzeb, a na terenie całego Zakładu wprowadzono pełny system ochrony.

(akta kontroli str. 327-328)

2.2.5. Kierownik Działu Kadr wyjaśniła, że *funkcjonariusze każdorazowo, po zdarzeniach mogących być źródłem silnego stresu byli kierowani na konsultacje z psychologiem do Zakładu Opieki Zdrowotnej Medycyny Pracy SW w Poznaniu. W przypadkach, w których funkcjonariusz lub przełożony zgłosił potrzebę konsultacji z różnych innych przyczyn występujących w służbie i poza służbą, to również otrzymywał stosowne skierowanie na ww. konsultacje z psychologiem. Kierownik podkreśliła, że liczba wystawionych skierowań nie jest równoznaczna z liczbą udzielonych porad psychologicznych, ponieważ funkcjonariusze mają prawo odmówić skorzystania z ww. porad. Wystawiane skierowania, do końca 2023 r., nie były ewidencjonowane. W pierwszym półroczu 2024 r. wystawiono 28 skierowań, z czego 25 po zdarzeniach stanowiących źródło silnego stresu w służbie, a trzy skierowania miały związek z sytuacjami spoza służby.*

(akta kontroli str. 512, 576)

Z informacji uzyskanych od ww. Zakładu Opieki Zdrowotnej wynikało, że z pomocy psychologicznej po zdarzeniach mogących być źródłem silnego stresu skorzystało: w 2021 r. – 19 osób, w 2022 r. – 33, a w 2023 r. – 41.

(akta kontroli str. 576)

2.2.6. W okresie objętym kontrolą, OISW przeprowadzał w Zakładzie kontrole w zakresie m.in. stosowania zasad profilaktyki presuicydalnej; przestrzegania reżimu sanitarnego; zamówień związanych z programem „Modernizacja Służby Więziennej”; sposobu pełnienia służby i wykonywania zadań służbowych przez

⁷⁸ Zarządzenia Dyrektora nr 101/2022 z 16 września 2022 r. w sprawie wprowadzenia wzmocnionego sposobu ochrony w Zakładzie oraz nr 103/2022 z 20 września 2022 r. w sprawie odwołania wzmocnionego sposobu ochrony w ZK.

funkcjonariuszy na stanowiskach służbowych; działań podejmowanych w ramach obowiązku dostarczania i stosowania środków ochrony indywidualnej w przypadku występowania narażenia na czynniki biologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem wirusa SARS-CoV-2; sposobu dokonywania kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu Zakładu; przygotowań do wprowadzenia zmian w kkw; realizacji zadań przez funkcjonariuszy działu administracyjnego, którzy wykonywali zadania działu ochrony. Podczas ww. kontroli m.in.: wizytowano oddziały i stanowiska monitorowane; sprawdzano rozmieszczenie osadzonych, widoczność osadzonych w celach (wizjery i lustra, umeblowanie cel); weryfikowano znajomość i zrozumienie przez funkcjonariuszy działu ochrony zapisów kart OZS⁷⁹; badano sprawność monitoringu, radiotelefonów, systemów wykrywania sygnałów telefonów komórkowych, wyposażenie oddziałowych w bezpieczne noże; prowadzenie czynności profilaktycznych, rozpoznawania nastrojów, osłabiania wpływów podkultury przestępczej.

Wydawano doraźne zarządzenia lub zalecenia dotyczące m.in. korozji drutów kolczastych, zabezpieczeń pasa ochronnego. Zalecenia zostały wykonane, co stwierdzano podczas kolejnych kontroli.

OISW 30 czerwca 2022 r. przeprowadził kontrolę w zakresie realizacji poleceń dotyczących poprawy bezpieczeństwa funkcjonariuszy, podczas której sprawdzono m.in.: dyżurki wychowawców i psychologów pod kątem realizacji poleceń służących poprawie ww. bezpieczeństwa, w tym liczby przedmiotów mogących posłużyć do dokonania napaści; działanie sygnalizacji napadowej; wyposażenie funkcjonariuszy w alarmy osobiste; wybrane zabezpieczenia techniczno-ochronne i system łączności przewodowej oraz bezprzewodowej. Wydano zalecenie, aby w dyżurkach wychowawców i psychologów niezwłocznie rozważyć możliwość przytwierdzenia na stałe do podłogi lub ściany krzeseł przeznaczonych dla osadzonych.

Centralny Zarząd SW 24 listopada 2021 r. dokonał wizytacji ZK w zakresie obejmującym realizację prowadzonych zadań inwestycyjnych oraz wybranych zabezpieczeń techniczno-ochronnych, nie wydając zarządzeń ani zaleceń. Sprawdzone stan zabezpieczeń w rejonie bramy wjazdowej oraz zwizytowano pas ochronny. Zweryfikowano wykonanie wcześniej zgłoszonych uwag.

Centralny Zarząd SW 13 września 2022 r. dokonał wizytacji sposobu realizacji poleceń wydanych przez Dyrektora Generalnego SW⁸⁰, w szczególności:

- stanu technicznego i wyposażenia pomieszczenia przeznaczonego do prowadzenia rozmów z osadzonymi, u których rozpoznano zwiększone ryzyko zachowań agresywnych,
- wyposażenia pomieszczeń wychowawców w indywidualne sygnalizatory, antynapadowe i alarmowe, w tym wyznaczenia stref funkcjonariuszy i osadzonego oraz odpowiednie ich rozdzielenie, a także wyposażenia drzwi do tych pomieszczeń w przeszklenia z szybą bezpieczną,
- wyposażenia dyżurek oddziałowych w indywidualne sygnalizatory, antynapadowe i alarmowe, w tym wyznaczenie stref funkcjonariuszy i osadzonego oraz odpowiednie ich rozdzielenie, a także wyposażenie oddziałowych w środki przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek i ręcznych miotaczy pieprzowych.

Kontrolą objęto ponadto: sposób realizacji czynności związanych z wejściem na teren Jednostki, w tym wykorzystanie urządzeń technicznych służących do kontroli bramy i ręcznego wykrywacza metalu; znajomość przepisów

⁷⁹ Osadzonego zagrożonego samobójstwem.

⁸⁰ Pisma BOG.O70.40.2.2022.KS i BKW.21.2.14.2022.DD.

regulujących czynności profilaktyczne w ZK; znajomość przepisów dotyczących osadzonych zagrożonych samobójstwami; nadzór sprawowany przez oddziałowego nad osadzonymi wydającymi obiad w pawilonie, w tym sposób wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy; stan zabezpieczeń techniczno-ochronnych celi przeznaczonej dla osadzonego tzw. niebezpiecznego. Nie wniesiono uwag do skontrolowanych zagadnień.

(akta kontroli str. 593-616)

W latach 2021-2024, Ministerstwo Sprawiedliwości nie przeprowadzało kontroli w Zakładzie.

(akta kontroli str. 533)

2.3.1. W kontrolowanym okresie Kierownik Działu Ochrony realizował swoje zadania, w szczególności w zakresie prowadzenia przez niego nadzoru realizacji sposobu ochrony oraz organizowania szkolenia zawodowego funkcjonariuszy Działu Ochrony⁸¹. W ramach sprawowanego nadzoru i kontroli, wydawał polecenia dowódcom zmian oraz zastępcom dowódcy zmian w zakresie realizacji obowiązków służbowych⁸².

(akta kontroli str. 561-562, 588-592)

Badanie próby raportów z przebiegu służby⁸³ wykazało, że inspekcje i kontrole Kierownika Działu Ochrony nad sposobem realizacji ochrony obejmowały m.in. następujące zagadnienia: znajomość przez funkcjonariuszy zasad i procedur⁸⁴; prawidłowość i sposób podejmowanych przez nich działań⁸⁵; stan zabezpieczenia techniczno-ochronnego Zakładu⁸⁶.

W wyniku podejmowanych działań wydawano polecenia: sprawdzenia działania (w tym czystości) kamery w warunkach nocnych – odnotowano zapoznanie się funkcjonariusza odpowiedzialnego za realizację; stosowania i zaprzestania stosowania środków przymusu bezpośredniego ze względu na osiągnięcie celu.

(akta kontroli str. 802-803)

⁸¹ Szerzej w punkcie 1.9 wystąpienia pokontrolnego.

⁸² Szerzej w punkcie 1.1.6.

⁸³ Szerzej w punkcie 2.3.2.

⁸⁴ M.in. znajomość obowiązków i zasad prowadzenia obserwacji przez funkcjonariusza w celach monitorowanych; znajomość danych personalnych oraz miejsca zakwaterowania osadzonych; znajomość obowiązków wartownika; znajomość zasad kontrolowania cel mieszkalnych; znajomość sposobów alarmowania w przypadku wejścia osoby nieuprawnionej na pas ochronny; umiejętność obsługi systemu monitorowania; znajomość danych personalnych oraz miejsca zakwaterowania osadzonych z aktywną kartą OZS i znajomość zapisów w ww. kartach; znajomość zasad przekazywania informacji pozyskanych w toku prowadzenia czynności profilaktycznych; znajomość katalogu środków przymusu bezpośredniego; znajomość obowiązków na danym stanowisku.

⁸⁵ M.in. realizację patroli z psami ochronnymi; sprawność sygnalizacji alarmowej; reakcję funkcjonariuszy na wezwanie (alarm); obserwacje zachowania osadzonych w celach monitorowanych; prawidłowość działań w sali widzeń; wejście na teren jednostki; realizację telefonów przez skazanych; wydawanie posiłków; zasadność ruchu osadzonych; przestrzeganie porządku na terenie Zakładu; prawidłowość realizacji czynności służbowych na wybranych stanowiskach; prawidłowość prowadzenia rozmów przez funkcjonariusza z osadzonym; prawidłowość przeprowadzenia odprawy służby, zmiany służby; prawidłowość przejęcia służby; prawidłowość kontroli osadzonych przybyłych z transportu; ładowanie uzbrojenia funkcjonariuszy udających się w konwój z osadzonym; doprowadzenia osadzonych do lokalu wyborczego na terenie Jednostki; nadzór funkcjonariuszy nad grupami osadzonych – porządkowych; prawidłowość stosowania środków przymusu bezpośredniego; sposób przygotowania do konwoju; sposób realizacji konwoju; prawidłowość wypuszczania grupy osadzonych na spacer.

⁸⁶ M.in. posiadanie przez funkcjonariuszy sygnalizatorów alarmowych i pozostałego wyposażenia; rozmieszczenie osadzonych; monitoring wizyjny Jednostki; widoczność wyznaczenia stref dla osadzonych w salach w których przebywają funkcjonariusze (oddziałowi i wychowawcy); zaewidencjonowanie przedmiotów niebezpiecznych; brak przesłon wizjerów w drzwiach w cel mieszkalnych; działanie łączności przewodowej i bezprzewodowej.

Odnosząc się do kwestii organizacji szkoleń, Zastępca Kierownika Działu Ochrony, podał, że *funkcjonariusze Działu Ochrony bardzo dużą część szkoleń mają przeprowadzaną w formie samokształcenia. Przygotowywane są materiały szkoleniowe z którymi funkcjonariusze mają obowiązek się zapoznać, a następnie pokwitować. Natomiast szkolenia organizowane w formie praktycznych zajęć przeprowadzane są w trzech formach. Szkolenie strzeleckie w trakcie służby przeprowadzane na terenie Jednostki, w strzelnicy kontenerowej (od około roku istnieje taka możliwość) organizowane są w taki sposób, że funkcjonariusze mający służbę na stanowiskach, które mogą opuścić na określony czas, udają się na strzelnicę, a następnie po powrocie dokonują podmian oddziałowych w oddziałach mieszkalnych na czas ich pobytu na strzelnicy. Szkolenia organizowane w dni wolne od służby dla funkcjonariuszy pełniących służbę w zmianie ochronnej, tj. w drugim dniu wolnym po zakończeniu służby nocnej – funkcjonariusze mają obowiązek stawiać się na strzelnicę otwartej, we wskazanym miejscu. Za ten dzień funkcjonariusze mają rozliczane nadgodziny. Funkcjonariusze pełniący służbę w trybie jednozmianowym na stanowiskach, które na to pozwalają, są zwalniani w trakcie służby na czas realizacji szkolenia i powracają do służby. Szkolenia organizowane przed rozpoczęciem lub po służbie, które mają formę wykładu lub prezentacji. Wówczas funkcjonariusze są informowani o konieczności stawienia się do służby odpowiednio wcześniej lub pozostaniu po zakończeniu służby, w związku z organizowanym szkoleniem. Dotyczy to również prezentacji prowadzonych przez osoby z zewnątrz, na przykład funkcjonariuszy Policji.*

(akta kontroli str. 802-803)

2.3.2. Dowódca zmiany dokumentował realizację swoich zadań w ramach raportów z przebiegu służby. Ww. raporty zawierały:

- datę oraz godzinę rozpoczęcia i zakończenia służby,
- nazwiska i stopnie pełniących służbę funkcjonariuszy (ze wskazaniem dowódcy i jego zastępcy oraz czas służby na określonych stanowiskach),
- uwagi przy przyjęciu służby dotyczące wyposażenia i zabezpieczeń techniczno-ochronnych (w próbie objętej badaniem odnotowano uszkodzenie systemu alarmowego oraz przejść elektronicznych),
- wyniki inspekcji, kontroli przełożonych i wydane polecenia,
- wykaz godzin i przyczyn otwarcia bramy Jednostki lub celi mieszkalnej w porze nocnej (m.in. wejście funkcjonariuszy, wjazd Policji),
- przebieg służby,
- kontrole dokonywane przez dowódcę zmiany i jego zastępcę,
- kontrole dokonywane za pomocą urządzeń elektronicznych,
- liczby osadzonych: przy przekazaniu służby; korzystających z przepustek, widzeń poza ZK, czasowego pobytu w innej jednostce SW, w pozawięziennych placówkach służby zdrowia; przebywających na samowolnym oddaleniu się z ZK; wobec których używane były środki przymusu bezpośredniego.

(akta kontroli str. 802-803)

W ramach opisu przebiegu służby odnotowywano m.in. informacje o: liczbie osadzonych przy przyjęciu; przejęciu sprzętu, dokumentacji (w tym teczki o klauzuli „zastrzeżone”), urządzeniach mobilnych oraz uzbrojeniu; zapoznaniu się z przebiegiem i uwagami poprzednich służb; liczbie funkcjonariuszy wyznaczonych do pełnienia służby lub o przyczynach nieobecności i zastępczym wezwaniu do pełnienia służby; przeprowadzonych kontrolach; osadzonych zatrudnionych i przeprowadzonych w ich zakresie kontrolach; przeprowadzonym apelu; uwagach do sposobu wykorzystania psów służbowych (lub ich braku); przeprowadzonych kontrolach stref bezpieczeństwa;

sprawdzeniu cel zabezpieczających w Jednostce; kontroli sposobu pełnienia służby na poszczególnych stanowiskach.

W przypadku zaistnienia okoliczności nadzwyczajnych, odnotowywano m.in.: utratę przytomności przez jednego z funkcjonariuszy i podjętych następnie działaniach (pomoc medyczna, wezwanie zastępstwa do służby); wjazd na teren Zakładu Zespołu Ratownictwa Medycznego; organizowanie i przebieg konwoju oraz polecenia wydane konwojentom; zdarzenia na terenie ZK (m.in. samookaleczenie, pobicie, usiłowanie samobójstwa, ujawnienie przedmiotu niedozwolonego, bójka skazanych). Ponadto zarejestrowano informacje o: przeprowadzonych kontrolach osobistych; podejmowanych działaniach profilaktycznych; ujawnionych przedmiotach niedozwolonych; przeprowadzonych u skazanych badaniach moczu na obecność środków odurzających lub substancji psychoaktywnych oraz alkoholu w wydychanym powietrzu; użyciu środków przymusu bezpośredniego; zakończeniu stosowania środków przymusu bezpośredniego; sprawdzeniu cel zabezpieczających; awarii sprzętu, w tym kamery nasobnej; przeprowadzeniu obsługi bieżącej uzbrojenia; udzielonej pomocy medycznej w ambulatorium wewnątrz Zakładu; awarii systemu ochrony obwodowej i w związku z tym, wystawieniu dodatkowych patroli terenu Jednostki; przeprowadzonych w toku służby treningach i ćwiczeniach i mających miejsce w związku z tym zmianach na stanowiskach umożliwiających przeprowadzenie powyższych; nieobsadzeniu stanowisk z powodu braków kadrowych.

(akta kontroli str. 802-803)

2.3.3. W okresie objętym kontrolą, funkcjonariusze pełniący służbę w oddziałach mieszkalnych (tzw. oddziałowi) wypełniając swoje zadania, dokumentowali je w formie notatek służbowych. Badanie dokumentacji wybranych dni służby wykazało, że dotyczyły one m.in.:

- stanu zdrowia osadzonych,
- zachowania skazanych (agresywne, wulgarne; kierowane w stosunku do innych osadzonych groźby; groźby zniszczenia celi mieszkalnej; agresja pomiędzy osadzonymi; wnoszenie okrzyków w kierunku skazanego lub funkcjonariuszy; niewłaściwe zachowanie skazanego w zakładzie pracy; nadużywanie sygnalizacji przyzywowej bez powodu; zaśmiecanie korytarza oddziału; próby przekazywania pomiędzy skazanymi przedmiotów niedozwolonych; zakłócanie porządku przez skazanego; palenie papierosa w miejscu niedozwolonym; wulgarne i aroganckie zachowanie wobec funkcjonariusza; prowadzenia rozmowy w sposób niezrozumiały dla funkcjonariusza; rozmowa telefoniczna z osobami niewskazanymi w prośbie),
- sytuacji godzących w porządek i bezpieczeństwo jednostki (uszkodzenia sprzętu, wyposażenia Zakładu; ujawnienia przedmiotów kwestionowanych oraz niedozwolonych; powzięcie wiedzy o planowanym przekazaniu środków odurzających albo o przedmiotach niedozwolonych),
- podejmowanych przez funkcjonariusza czynności (w związku z informacją o przedmiotach niedozwolonych albo o planowanym przekazaniu środków odurzających; przeprowadzeniu kontroli osobistej albo pomieszczeń; podejmowanych w związku z informacją o groźbach pomiędzy skazanymi),
- podejmowanych czynności profilaktycznych,
- sprawdzania stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych w Oddziale,
- prowadzonego względem osadzonych badania moczu na obecność środków odurzających lub substancji psychotropowych oraz alkoholu w wydychanym powietrzu,

- odmowy przez skazanego realizacji możliwości korzystania ze stanowiska komputerowego lub przyjęcia leków,
- wydania skazanemu sprzętu z magazynu,
- czynności podejmowanych w związku z informacją o śmierci osoby bliskiej skazanego,
- niewłaściwym wpływie osoby widniejącej w rejestrze osób odwiedzających skazanego i usunięciu jej z ww. rejestru,
- bezpieczeństwa skazanego ze względu na podstawę skazania (możliwość agresji ze strony innych osadzonych),
- informacji dotyczącej faktu, że osadzony jest sąsiadem, z którym funkcjonariusz nie utrzymuje żadnych relacji towarzyskich.

Notatki z podejmowanych czynności profilaktycznych zawierały w szczególności informacje osobopoznawcze o osadzonych oraz spostrzeżenia dotyczące nastrojów i atmosfery. W ramach ww. czynności profilaktycznych prowadzono również kontrole zachowania określonych skazanych w celach sprawdzając je, w nieregularnych odstępach czasu, nie rzadziej niż co dwie godziny.

(akta kontroli str. 802-803)

2.3.4. Funkcjonariusze nadzorujący osadzonego podczas przemieszczania się po terenie Jednostki, tzw. doprowadzający, dokumentowali ruch skazanych. Ponadto, w formie notatek odnotowywali sytuacje istotne z punktu widzenia Zakładu lub czynności profilaktyczne, tj.: doprowadzenie osadzonego do pojazdu konwojowanego; stan zdrowia osadzonego wymagający udzielenia pomocy medycznej; informacje o osobach postronnych próbujących kontaktować się z osadzonymi oraz o niedozwolonych kontaktach z innymi osadzonymi.

Doprowadzający odnotowywali również fakt zapoznania funkcjonariuszy Policji realizujących konwój na czynności procesowe z osadzonym, z wydanymi dla niego zaleceniami profilaktyczno-ochronnymi.

(akta kontroli str. 802-803)

2.3.5. Funkcjonariusze dozoru spacerów osadzonych, tzw. spacerowi, odnotowywali sytuacje, w których podczas sprawdzenia przed rozpoczęciem spaceru oraz po jego zakończeniu, w danym dniu, placu spacerowego, mieli uwagi co do stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych lub znajdujących się tam przedmiotów niedozwolonych. W przypadku braku ww. uwag, nie sporządzali osobnego dokumentu. Notatki służbowe spacerowych dotyczyły: prób niedozwolonego kontaktu pomiędzy osadzonymi oraz z osobami postronnymi spoza Zakładu; stanu zdrowia wymagającego udzielenia pomocy medycznej osadzonemu; zakłócania realizacji spacerów.

(akta kontroli str. 802-803)

2.4.1. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie miało miejsce 21 zdarzeń⁸⁷ polegających na napaści na funkcjonariusza lub pracownika lub naruszeniu ich nietykalności cielesnej.

(akta kontroli str. 563-566)

2.4.2. W okresie objętym kontrolą, każdorazowo w przypadku zdarzenia stanowiącego niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia funkcjonariuszy, przeprowadzono postępowanie. Nie odnotowywano sytuacji niezakwalifikowanych jako zdarzenia, a polegających na bezpośredniej agresji ze strony osadzonego wobec funkcjonariusza lub pracownika Zakładu. Na

⁸⁷ Szerzej w punkcie 1.7.1. wystąpienia.

wybranej próbie 12 z 21 przeprowadzonych postępowań po zdarzeniu „napaść na funkcjonariusza lub pracownika lub naruszenie ich nietykalności cielesnej” zbadano zgodność ich przebiegu z przyjętymi w SW uregulowaniami wewnętrznymi w tym zakresie. Analiza wykazała, że:

- po zajściu zdarzenia, każdorazowo był informowany przełożony. Funkcjonariusz pełniący służbę dyżurną niezwłocznie powiadamiał o zdarzeniu oraz sporządzał meldunek w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności, tj. nie później niż do zakończenia służby, w trakcie której doszło do zdarzenia,
- Dyrektor, po powzięciu informacji o zdarzeniu w Zakładzie zabezpieczył materiał dowodowy mogący mieć ścisły związek ze zdarzeniem, tj. zapisy: monitoringu telewizji przemysłowej (we wszystkich zbadanych przypadkach); z kamer nasobnych i przenośnych (w siedmiu przypadkach, kiedy stosowane były środki przymusu bezpośredniego); rozmów prowadzonych przy pomocy środków łączności (w jednym przypadku stosowano, w trzech przypadkach nie dotyczyły zdarzenia, a jedynie użycia środków przymusu bezpośredniego, w pozostałych ośmiu przypadkach nie korzystano ze środków łączności); a także dokumentację fotograficzną (w trzech przypadkach dotyczących uszkodzeń pomieszczenia),
- we wszystkich zbadanych postępowaniach Dyrektor niezwłocznie zawiadomił właściwego sędziego penitencjarnego o zdarzeniu, którego uczestnikiem była osoba pozbawiona wolności. Zawiadomienie każdorazowo sporządził kierownik Działu Penitencjarnego w porozumieniu z kierownikiem Działu Ewidencji lub osoby ich zastępujące,
- w celu sprawdzenia: przyczyn powstania, okoliczności, przebiegu oraz skutków zdarzenia w Zakładzie przeprowadzono czynności prowadzone przez zespoły powołane przez Dyrektora. Członkowie tych zespołów złożyli pisemne oświadczenia o braku lub istnieniu okoliczności uzasadniających ich wyłączenie z udziału w czynnościach,
- z ww. czynności sporządzono sprawozdania, które zawierały wszystkie niezbędne elementy oraz dołączony materiał dowodowy w formie załączników,
- ww. sprawozdania zostały zatwierdzone przez właściwych kierowników działów i Dyrektora. Dyrektor określił terminy i osoby odpowiedzialne za realizację wniosków zawartych w sprawozdaniu,
- w próbie postępowań objętych badaniem: nie zawieszono czynności; dochowano terminu 21 dni na wydanie decyzji; nie wystąpiły przypadki przedłużania ww. terminu,
- we wszystkich zbadanych postępowaniach Dyrektor, w związku z ujawnieniem w czasie prowadzenia czynności okoliczności wskazujących na możliwość naruszenia prawa, złożył stosowne zawiadomienie do prokuratury,
- każdorazowo, zatwierdzone sprawozdania z przeprowadzonych czynności dotyczących zdarzeń, wraz z materiałem dowodowym, Dyrektor przesłał przełożonemu, w terminie trzech dni od ich zakończenia, przy czym dwa sprawozdania dotyczące zdarzeń z 2022 r. zostały przesłane czwartego dnia.

Zbadane w postępowaniu okoliczności i przyczyny zdarzenia były wykorzystywane do formułowania wniosków w zakresie sposobu realizacji czynności przez funkcjonariuszy, dodatkowych instrukcji, a nawet niektóre ze zdarzeń stanowiły przedmiot szkolenia funkcjonariuszy. Pozyskana wiedza na temat przebiegu służby i problemów w niej występujących była wykorzystywana do wdrożenia działań profilaktycznych lub naprawczych.

(akta kontroli str. 770-801)

Od 29 kwietnia do 27 maja 2024 r. w Zakładzie przeprowadzono kontrolę realizacji zadań przez członków zespołu terapeutycznego. W zakresie zdarzeń mających

miejsce w Oddziale Terapeutycznym w okresie od 1 października 2023 r. do 31 marca 2024 r. stwierdzono, że:

- utrzymywała się liczba zdarzeń mogących wystąpić w służbie ze znaczącymi różnicami w ich charakterze (w III kwartale 2022 r. i I kwartale 2023 r. miało miejsce o połowę mniej napaści niż w tożsamym okresie roku później);
- napaści dokonywane były przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo;
- nie miały miejsca sytuacje, w których skazany nie byłby objęty oddziaływaniami terapeutycznymi bądź pozbawiony kontaktu z personelem, przy czym osadzeni uczestniczyli w zajęciach czy indywidualnych rozmowach zgodnie z prezentowanym poziomem motywacji lub aktualnym stanem psychicznym (kontakt i sposób oddziaływań był odpowiednio dobierany przez personel);
- zwiększonej uwagi wymagał fakt, że skazani prezentowali większą gotowość do podejmowania zachowań nieregulaminowych wobec funkcjonariuszy Działu Ochrony, niż do Działu Terapeutycznego. Zachowania naruszające nietykalność cielesną były skierowane wyłącznie do funkcjonariuszy Działu Ochrony;
- sprawozdania z czynności sprawdzających sporządzane na okoliczność zdarzeń nie wskazywały na nieprawidłowości w prowadzonych oddziaływaniach terapeutycznych;
- w celu oddziaływania na poziom ryzyka, podjęto mechanizmy kontrolne, m.in. dodatkowe szkolenia wewnątrzoddziałowe (nt.: „Postępowanie z osadzonymi, uzależnionymi od substancji psychoaktywnych”, „Skuteczna komunikacja w kontaktach z pacjentami oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo”) oraz dodatkowe szkolenia skierowane do funkcjonariuszy Działu Ochrony „Praca ze skazanymi upośledzonymi umysłowo”, „Zapobieganie zachowaniom agresywnym”;
- zwrócono uwagę na potrzebę regularnej aktualizacji wykazu osadzonych mogących pozostawać samotnie w celi mieszkalnej oraz wykazu stosowanych wobec osadzonych zaleceń ochronnych. Podkreślono znaczenie zapoznawania z ww. wykazami funkcjonariuszy Działu Ochrony pełniących służbę w Oddziale Terapeutycznym;
- podkreślono znaczenie poziomu zaburzeń prezentowanego przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w Oddziale Terapeutycznym jako czynnika ryzyka, wobec którego można działać prewencyjnie, podejmując działania ukierunkowane na wyrównanie, a także zapobieganie pogłębianiu się deficytów. Wskazano to jako cel realizacji programów terapeutycznych Oddziału oraz programów resocjalizacji.

(akta kontroli str. 570-574)

2.4.3. W okresie objętym kontrolą miała miejsce jedna sytuacja polegająca na niewłaściwym, agresywnym zachowaniu funkcjonariuszy wobec skazanego, którzy pobili go 25 października 2022 r. Podczas kontroli generalnej: 26 października tego samego roku Dyrektor wszczął wewnętrzne czynności wyjaśniające; 27 października sporządzono meldunek o wystąpieniu zdarzenia; 28 października Zastępca Dyrektora Okręgowego SW w Poznaniu powołał zespół specjalistów OISW do przeprowadzenia czynności wyjaśniających; 31 października Dyrektor wszczął postępowanie dyscyplinarne oraz zawiesił funkcjonariuszy w czynnościach służbowych. Zabezpieczono monitoring z kamer oraz materiał z komunikacji za pomocą radiotelefonów. O zdarzeniu został powiadomiony sędzia penitencjarny. Osadzony został doprowadzony do ambulatorium i zaopatrzony medycznie, a ponadto zmieniono mu miejsce zakwaterowania.

Dnia 7 listopada 2022 r. Dyrektor sporządził zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez trzech funkcjonariuszy. W przygotowanym przez zespół specjalistów OISW sprawozdaniu z czynności wyjaśniających wskazano uchybienia i nieprawidłowości oraz sformułowano wnioski dotyczące zdarzenia.
(akta kontroli str. 357-373)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia realizację w ZK zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. Zorganizowany w Zakładzie sposób ochrony sprzyjał osiągnięciu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych. Rzetelnie prowadzono nadzór nad realizacją sposobu ochrony, a funkcjonariusze realizując swoje działania prawidłowo je dokumentowali. Decyzje o doraźnym kierowaniu do zadań ochrony funkcjonariuszy z administracji, wynikające z braków kadrowych, miały charakter incydentalny i nie stanowiły stałego sposobu uzupełniania niedoborów etatowych. Były one podejmowane jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, a do ww. zadań kierowano określoną kategorię funkcjonariuszy z doświadczeniem w Dziale Ochrony. W ZK prawidłowo i rzetelnie prowadzono postępowania wewnętrzne mające na celu ustalenie okoliczności i przyczyn powstania sytuacji niebezpiecznych i niepożądanych podczas wykonywania obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań mających na celu:

Wnioski

- 1) pozyskanie protokołu rozpoznania w celu prawidłowego ustalenia instrukcji ochronnej,
- 2) stosowanie wytycznych Dyrektora Generalnego SW w przypadku modernizacji systemów zabezpieczeń elektronicznych.
- 3) ustalenie procedur postępowania z alarmami oraz ostrzeżeniami o uszkodzeniu lub wyłączeniu części lub całego systemu zabezpieczeń elektronicznych,
- 4) ujęcie w wewnętrznych regulacjach Zakładu dotyczących porządku wewnętrznego obowiązków osadzonych w zakresie przebywania wyłącznie w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie oraz konsekwencji faktycznych i prawnych, w tym dyscyplinarnych naruszenia granicy tej strefy.

Uwagi

NIK nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej, z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków

art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 29 stycznia 2025 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler

Tomasz Juskiewicz
Starszy inspektor kontroli państwowej

/podpisano elektronicznie/

Dyrektor

z up. Zuzanna Kaźmierczak
p.o. Wicedyrektor Delegatury NIK
w Poznaniu

/podpisano elektronicznie/